

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Housle

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**HUDBA V KREMATORIÍCH A TRADICE UMĚLECKÉHO
KOLEKTIVU KREMATORIA PARDUBICE**

Zdeněk Häckl

Vedoucí práce: Prof. Ivan Štraus

Konzultanti: Václav Uhlíř, Mgr. Jiří Kuchválek

Oponent práce: MgA Štěpán Ježek

Datum obhajoby: 5. 6. 2018

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2018

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of music

Violin

BACHELOR'S THESIS

**MUSIC IN CREMATORIA AND TRADITION OF THE
KREMATORIUM PARDUBICE ARTISTIC GROUP**

Zdeněk Häckl

Thesis supervisor: Prof. Ivan Štraus

Consultants: Václav Uhlíř, Mgr. Jiří Kuchválek

Thesis Opponent: MgA Štěpán Ježek

Date of thesis defense: 5. 6. 2018

Academic title granted: BcA.

Prague, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Hudba v krematoriích a tradice uměleckého kolektivu
krematoria Pardubice

vypracoval samostatně pod odborným vedením obou konzultantů, vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha dne.....

podpis diplomanta.....

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá hudbou v krematoriích a tradicí uměleckého kolektivu krematoria Pardubice. První kapitola charakterizuje význam a tradice smutečních obřadů napříč historií a náboženských denominací. Druhá kapitola přibližuje historii krematorií v Čechách a Evropě. Třetí kapitola se věnuje architektuře pardubického krematoria, čtvrtá pak počátkům zdejší hudební produkce a uměleckému zázemí. Stěžejní pátá kapitola se věnuje vývoji uměleckého kolektivu Pardubice a přináší soupis všech hudebníků, kteří zde působili v letech 1923 až 2018. Poslední šestá kapitola definuje repertoár souboru a jeho vývoj.

Klíčová slova

krematorium, Pardubice, hudba, pohřeb, tradice

Abstract

The bachelor thesis deals with music in the crematoria and tradition of the artistic team of the crematorium in Pardubice. The first chapter characterizes the meaning and tradition of funeral ceremonies across history and religious denominations. The second one describes the history of crematoria in Bohemia and Europe. The third chapter is about the architecture of the Pardubice crematorium and the fourth one depicts the beginning of the local musical production and artistic background. The fifth chapter deals with the development of the artistic group in Pardubice, it provides a list of all the musicians who have worked here between 1923 and 2018. The last chapter defines the repertoire of the ensemble and its development.

Key words

crematorium, Pardubice, music, funeral, tradition

Zvláštní poděkování věnuji Václavu Uhlířovi, Jiřímu Kuchválkovi, Lubomíru Moravcovi, Jiřímu Kožnarovi a Ivanu Štrausovi.

Obsah

1	Úvod.....	- 1 -
2	Smuteční obřad.....	- 2 -
2.1.	Význam a důležitost pietního aktu.....	- 2 -
2.2.	Pohřební obřady v různých náboženských oblastech.....	- 2 -
2.2.1	Židovské tradice.....	- 3 -
2.2.2	Křesťanské tradice.....	- 3 -
2.2.3	Muslimské tradice.....	- 4 -
2.2.4	Buddhistické tradice.....	- 5 -
2.2.5	Hinduistické tradice.....	- 5 -
2.3.	Význam hudby v křesťanských pohřebních liturgiích.....	- 6 -
2.4.	Historie pohřbívání žehem.....	- 8 -
3	Historie krematorií.....	- 9 -
3.1.	Nejvýznamnější krematoria v Evropě.....	- 9 -
3.2.	Historie krematorií v Evropě.....	- 9 -
3.3.	Krematoria v Čechách.....	- 10 -
4	Architektura krematoria v Pardubicích.....	- 13 -
5	Počátky hudební produkce krematoria Pardubice.....	- 15 -
5.1.	Umělecké zázemí Pardubic.....	- 15 -
6	Umělecký kolektiv krematoria Pardubice.....	- 16 -
6.1.	Hudebníci pardubického krematoria (v letech 1923 – 2018).....	- 16 -
6.1.1	Varhaníci.....	- 20 -
6.1.2	Houslisté.....	- 25 -
6.1.3	Violoncellisté.....	- 28 -
6.1.4	Zpěváci.....	- 30 -
6.2.	Ředitelé kůru (v letech 1923 – 2018).....	- 34 -
7	Repertoár souboru a jeho vývoj.....	- 35 -
7.1.	Zprostředkovávání hudebníků a statistika počtu kremací.....	- 35 -
7.2.	Reprodukováná hudba a její vliv na kvalitu obřadu.....	- 36 -
7.3.	Vhodný způsob nabízení hudby ke smutečnímu obřadu.....	- 37 -
8	Závěr.....	- 38 -
	Seznam použité literatury a zdrojů.....	- 39 -

1 Úvod

Téma mé bakalářské práce jsem si zvolil ze dvou hlavních důvodů. Prvním podnětem k tvorbě bylo moje samotné působení v uměleckém kolektivu krematoria Pardubice. Dalším důvodem se stal fakt, že za celou éru existence pardubického krematoria nikdo nezaznamenal historii místní hudební produkce.

První kapitola s názvem smuteční obřad bude věnována významu a důležitosti pietního aktu a odlišnostem pohřebních obřadů v různých náboženských oblastech a kulturách.

Druhá kapitola se zabývá historií významných krematorií v Evropě a v Čechách. Ve třetí kapitole se věnuji architektuře krematoria. Následující kapitoly se již věnují stěžejní části této práce, a to hudebnímu dění v pardubickém krematoriu. Ve čtvrté kapitole píše o uměleckém zázemí Pardubic, jež bylo podhoubím ke vzniku hudebního kolektivu. V následující kapitole se již věnuji samotnému uměleckému kolektivu krematoria Pardubice. Kapitola zachycuje hudebníky od úplných počátků vzniku souboru až do dnešních dnů. Každý z umělců je zařazen do podkapitol, které popisují jednotlivé nástrojové a vokální složky souboru. V šesté kapitole se zabývám repertoárem souboru, jeho vývojem, společně s estetickým pohledem na věc.

Metodami zkoumání pro tvorbu práce byly zejména cenné zkušenosti a znalosti obou konzultantů a vzpomínky emeritních členů uměleckého kolektivu. Společně s konzultanty jsme se dostali ke jménům hudebníků, kteří pamatují úplné počátky krematoria. Mnozí z těchto umělců dosud žijí a souhlasili se setkáním a pomocí. Ze studnice jejich vědění jsme čerpali k dalším jak faktografickým, tak historickým údajům.

Dalším pramenem zkoumání se stala literatura. Jednou z nich je kniha 80. let výročí krematoria Pardubice. Ta obsahuje základní informace o stavbě, historii, a zasazuje krematorium do kulturního zázemí Pardubického kraje. Neméně poutavým pramenem pro mě byla brožura J. A. Fryče Pardubští muzikanti, ve které se dočteme souvislosti s uměleckým zázemím Pardubic. Je důležité na obřad posledního rozloučení nazírat z širšího pohledu, který mi nejvíce otevřela kniha Tomáše Halíka Prolínání světů. Souvislosti budou v této práci hrát významnou roli, neboť tvoří důležitou a komplementární složku celé práce. Dalšími zdroji byly spisky a novinové články. V poslední kapitole upozorňuji na degradaci hudebního vnímání dnešní doby a na nutnou osvětu.

2 Smuteční obřad

2.1. Význam a důležitost pietního aktu

*„Kam běžíš, Gilgameši?
Život, jež hledáš, nenalezneš!
Když bozi stvořili lidstvo,
smrt lidstvu dali v úděl,
život však do svých rukou vzali.
Ty, Gilgameši, žaludek si naplň,
ve dne i v noci buď stále vesel!
Denně pořádej slavnosti,
tancuj a hraj si ve dne i v noci!
Nechť čisté jsou Tvé šaty,
tvá hlava vymyta, ve vodě se koupej!
Na dítko zři, jež držíš na své ruce.
Ať manželka se raduje na tvém klíně!
Takové je lidské počínání.“¹*

Dobře míněná rada šenkýřky Siduri z nejstarší známé literární památky lidstva – babylónského eposu o Gilgamešovi. Toto dílo svědčí o tom, že myšlenky na smrt provází lidstvo již od dávných časů. Navzdory Gilgamešově božství mu jeho třetina lidství odepřela privilegium nesmrtelnosti. Pohřeb je od pradávna považován za "poslední dar zemřelému a povinnost pozůstalých zemřelému člověku". Pozůstalí jím vyjadřují uznání a úctu k člověku, který zemřel a je pochováván. Rituál pohřbu dává jeho blízkým možnost vzdát nebožtíkovi poslední poctu a doprovodit ho na jeho poslední cestě. Pohřeb je ceremoniálem, který dokáže ochránit před přílišným dodatečným zármutkem. Ten nastává, když lidé zesnulé řádně nepohřbí. Dalším argumentem důležitosti pietního aktu je také fakt, že pozůstalí mají s přípravou pohřbu mnoho starostí, jež jim znemožní zabývat se sebedestruktivními úvahami, nebo dokonce činy.

2.2. Pohřební obřady v různých náboženských oblastech a kulturách

Ať už lidé věřili čemukoli, jakmile poznali smrt, začali své mrtvé pohřbívat. Každé společenství si v souvislosti s pohřby vytvořilo soustavu rituálů. Pro některé kultury byly příprava na postmortalitu dokonce tím nejzásadnějším aktem. Akt posledního rozloučení má v různých kulturách a náboženstvích svá specifika a odlišnosti.

¹ *Epos o Gilgamešovi*. Vyd. 4., v Mladé frontě 2. Přeložil Lubor MATOUŠ. Praha: Mladá fronta, 1997. ISBN 80-204-0281-0.

2.2.1 Židovské tradice

V židovském náboženství je zvykem se zesnulým zacházet s velkou úctou, jelikož Židé věří v to, že život smrtí nekončí. O umírajícího a zesnulého se starají členové pohřebního bratrstva nazvaní Chevra kadiša, jejichž činnost se nazývá Gemilut chasadim. Poprvé formuloval tyto řády pohřebního bratrstva v 17. století rabi Loew v Praze. Zvyk, který provázel Židy, spočíval v tom, že se umírajícímu změnilo jméno, aby byl zmaten anděl smrti. Pokud došlo k uzdravení, nové jméno mu již zůstalo. Zesnulému se dostává rituální očisty, je oblékán do pohřebního roucha, jež se napřed zbaví rituálních třásní zvané cicity. Tyto třásně symbolizují 613 přikázání zvané micvot. Jelikož však na onom světě Židé již nemají povinnost micvot plnit, třásně se odstraňují. Pozůstalí si natrhávají klopou kabátu, či límce košile, na levé straně za rodiče, na pravé za ostatní příbuzné.

Kremace je v židovském náboženství vyloučena. Pohřbívá se bez rakve, v pohřebním rouchu, či prosté rakvi, kvůli vyjádření rovnosti všech lidí před bohem. Pohřeb se praktikuje zpravidla ještě v tentýž den, kdy dojde k úmrtí. V Jeruzalémě jsou otevřeny hřbitovy celou noc a konají se tam pohřby i v noci. Podobně jako v synagogách jsou muži – Židé povinni nosit pokrývku hlavy zvanou kipa.

Po smutečním aktu nastávají pozůstalým dny přísného smutku zvané šiva. Tento zvyk zamezuje pozůstalým konat běžnou činnost, mít manželský styk, stříhat si vlasy a vousy, nosit koženou obuv, nesmějí studovat Tóru, nepoužívají tefilin (modlitební řemínek). Pozůstalí sedí na nízkých stoličkách, nebo lavicích a odříkávají modlitbu kadiš. Po tomto týdnu následuje třicetidenní smutek mírnějšího rázu. Pokud jde však o rodiče, drží se smutek celý rok. Ve výroční den smrti (járcajt) se drží půst, zapaluje se na dvacet čtyři hodin svíce a provozují se modlitby v synagoze a u hrobu. Přitom se oslavuje Boží jméno modlitbou kadiš.

2.2.2 Křesťanské tradice

Křesťané věří, že po smrti budou dobří lidé odměněni společenstvím s Bohem a ten, kdo se ztotožnil se zlem, tuto možnost ztratí. Přesný obraz společenství s Bohem křesťané nemají, ale připodobňují ho různé lidové fantazie a dřívější barokní kazatelství. Jedna z mnoha teologických teorií říká, že existuje nebe, kam se může dostat mnoho spasených, a v peklo, jež může být teoreticky prázdné. Dalším výkladem je Dantovská teorie o očistci, jež je synonymem pro očistné dozrávání pro nebe. Pohřeb je pro křesťana nadějí, že ten, kdo se stane podobným Kristu ve smrti, bude jím také probuzen k novému životu a uveden do místa občerstvení, světla a míru. Křesťanské hřbitovy jsou plné rozdílných

náhrobků, křížů a hrobek. Toto je odrazem sociální plurality křesťanů. Katolická církev má mnoho specifických tradic. Jednou z nich je tzv. poslední pomazání (pomazání nemocných). K dalším zvyklostem patří umožnění umírajícímu smířit se se sebou, s Bohem, lidmi a spojit svůj život s eucharistií (svátost oltářní). Křesťané věří, že se naplní Kristova slova: "Já jsem vzkříšení a život. Kdo ve mne věří, neumře navěky" Křesťanský pohřeb již nebývá prováděn jen do země, ale čím dál častěji bývá uskutečněn v krematoriích.

2.2.3 Muslimské tradice

Jedna z Islámských tradic praví: Smrt je odloučení duše od těla. Vyjímá ji mocný anděl smrti Azra'il a duše poté upadá do bezesného spánku, dokud se znovu nespojí s tělem při vzkříšení. Další tradice hovoří o stezce sirát, tyčící se nad pekelným ohněm. Člověk spravedlivý po ní přeběhne, ti zlí budou svrženi. Umírající muslim by měl vyřknout „Není Boha, kromě Boha“. Poté následuje výslech andělů v nebožtíkově hrobce. V jednom z posvátných muslimských textů se dočteme:

„Když je tělo pochováno do hrobu, přijdou k němu dva černí modroocí andělé Munkar a Nakír, kteří se ptají na posla božího. Ortodoxní muslim poté vyzná, že není jiného božstva kromě Boha, a Muhammad je jeho prorok. Andělé poté řeknou: Věděli jsme, že promluvíš takto. Hrobka se poté rozšíří na 70+70 loktů. Rozsvítí se světlo a bude řečeno: Spi! Zesnulý se zeptá: Mám se vrátit k bratřím a podat jim zprávu? Andělé mu odpovědí: Spi jako ženich, dokud Tě Bůh nevzkřísí z hrobu v den zmrtvýchvstání. Jestliže však zesnulý byl nevěřící, otáží se ho: Co říkáš o prorokovi? Na to on odpoví: Neznám ho. A andělé řeknou: Věděli jsme, že takto promluvíš. Země se nad ním uzavře, otočí ho zprava nalevo a bude trpět věčným trestem, dokud ho Bůh nevzkřísí.“²

Podle Koránu půjdou do ráje ti, co padli v boji za svatou věc a také poutníci, jež zemřeli při cestě do Mekky, či při čtení Koránu. Muslimové věří v ráj plný věčně panenských černookých dívek a krásných mladých rozlévačů vína. To vše v prostředí zahrad s vodou, mlékem a vínem.

Když muslim zemře, provádí se rituální očista a je brzy pochován nejlépe ještě týž den večer, ne však po západu slunce. Pohřební průvod s dřevěnou truhlou kráčí dosti rychle a v nesení rakve se střídají muži, kteří zesnulého dobře znali. Pohřbu se musí účastnit vždy celá obec, je však možné se nechat zastoupit. Zesnulý je pochován do země pouze v bílém rubáši. Oděv musí být z bavlněné látky, ve které vykonal za života pouť do Mekky. U hrobu je slyšet modlitba „Bůh je veliký!“

² HALÍK, Tomáš. Prolínání světů: ze života světových náboženství, s. 99. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-834-9.

Společně s ní se také recituje první súra koránu. Před zahrabáním do země je nebožtíkovi zašeptáno šahádu, aby mu byla připomenuta správná odpověď andělům.

2.2.4 Buddhistické tradice

V buddhistickém náboženství je smrt označena pojmem nirvána, což lze přeložit jako vyhasnutí, stav bez utrpení, žádostivosti, nenávisti či zaslepenosti. Buddha na rozdíl od hinduismu zpochybňuje představu átmanu, duše, osobnostní vědění, jež se znovu a znovu převtěluje. Buddhovo učení spočívá v pohledu na život, který je od narození po smrt spojen se strastí. Hlavním jádrem Buddhova učení jsou čtyři pravdy:

1. Existence je strastná.
2. Všechna strast pochází z žízně (chtivost lpění).
3. Potlačíte-li žízeň, ustanou i starosti.
4. Osmidílná stezka, kterou tvoří správné porozumění a znalost čtyř ušlechtilých pravd – správný úmysl, správná řeč a jednání, správný způsob života, úsilí, uvědomování, sebeovládání a správné soustředění. Toto je podle Buddha cesta, kterou se lidé dostanou do stavu Nirvány.

Vyprovázení mrtvých mají v buddhismu na starosti duchovní mistři – lámové. Mrtvému je předčítáno z tibetské knihy mrtvých, aby mu bylo usnadněno oprostít se od těla a přejít do nového zrození – bardo. Tento čas trvá 49 dní, z nichž v prvních sedmi až osmi se nesmí s nebožtíkem vůbec hýbat.

Pohřební akt je vykonáván stejně jako u hinduismu žehem. Mnohdy je však pohřeb vykonán i tak, že je mrtvola rozsekána na kusy a hozena supům, či je poslána po řece, kde se stane potravou pro ryby. Známé je poutní místo v Nepálu zvané Kailás, kde je zvykem nechat roztrhat těla supy.

2.2.5 Hinduistické tradice

Pro hinduisty je smrt pouze přestupní stanice. Hinduismus se vyskytuje zejména v Indii a je pro něj charakteristická víra v koloběh životů zvaná reinkarnace (převtělení). Hinduisté uznávají zákon karmy, který staví všechny lidi do stejné kasty. Indové věří v existenci jednodotné substance zvanou džíva, která prochází z života do života, než se úplně rozplyne. Člověk musí prožít následky svých činů v tomto, nebo v příštím životě, dokud si karmu úplně nerozmělní. Duše má po smrti možnost od převtělení do obyvatelů podsvětí, zvířat, lidí, až po božskou bytost.

Přípravu na smrt berou staří lidé velmi zodpovědně, neboť v ní spatřují lepší příští zrození. Podle tradice žijí poslední etapu svého života lidé jako tzv sannjásinové, tj. lidé, kteří se zcela vzdali starostí, majetku a provozují pouze duchovní život.

Pohřeb žehem je proveden v co nejkratší době po smrti. Na poslední pouti doprovází zesnulého jen několik příbuzných. Mrtvý je omyt vodou z řeky Gangy a zabalen do dosud nepoužitého plátna. Obřad provádí pokud možno nejstarší syn, případně Bráhman. Syn se musí vykoupat a oholit celé své tělo. S ohněm obejde sedmkrát hranici, dotkne se jím nebožtíkových úst a nakonec celou hranici zapálí. Zbylé kosti syn ponoří do řeky Gangy. Ostatky jsou pro hinduisty méně důležité, neboť duše je již dávno opustila.

2.3. Význam hudby v křesťanských pohřebních liturgiích

Zpěv hrál již od počátku nástupu křesťanství, v tzv. apoštolské době, významnou roli v liturgii (bohoslužbě). Zmínky o tom lze vystopovat v listech sv. apoštola Pavla. O podobě tohoto zpěvu nic nevíme, ale lze předpokládat, že se původní křesťanský zpěv vyvíjel pod vlivem starožidovské a helénistické hudby. Zpočátku nebyla ani západní liturgie jednotná, ale postupně převážila liturgie římská. V obřadech se stala jádrem bohoslužby mešní oběť, jež začínala a končila společnými modlitbami. Setkáváme se zde se slavnostním čtením a přednesem žalmů.

Zlomem ve vývoji křesťanského bohoslužebného zpěvu bylo období vlády papeže Řehoře Velikého (590-604), jenž dal shromáždit a utřídit všechny liturgické zpěvy. Tak vznikl tzv. Řehořův antifonář, základ gregoriánského chorálu. Chorál se stal hlavním liturgickým zpěvem římskokatolické církve a jeho charakteristickými rysy jsou výlučný jednohlas, modální zakotvení a důsledné sepětí melodie s textem. Doprovázel všechny bohoslužebné úkony, především ale mešní obřady. Zde se setkáváme se dvěma podobami - mešní *ordinarium* a *proprium*. *Ordinarium* se skládá z částí *Kyrie* (jediný řecký text latinské liturgii), *Gloria in excelsis Deo*, *Credo in unum Deum*, *Sanctus*, *Benedictus* a *Agnus Dei*. Soubor proměnlivých částí mše podle jejího charakteru, doby církevního roku, nebo svátku se nazývá *proprium*. Obsahuje části *introitus*, *graduale*, *alleluia* nebo *tractus*, *sekvence* (pouze při některých slavnostech), následují *offertorium* a *communio*.

Historicky významnou chorální technikou bylo tropování liturgického textu. *Tropus* vznikl přidáním nebo vkládáním melodií a textů k tradičním gregoriánským melodiím jako jejich ozdoba. Slovní podklad *tropů* časem přijal veršovanou formu. Zvláštním příkladem *tropů* jsou *sekvence*, které vznikly přidáním textu aleluatického zpěvu. Pius V. (1568) ponechal v mešní liturgii všeobecně pět

sekvencí: Velikonoční *Victimae paschali laudes* (Velikonoční oběti), svatodušní *Veni Sancte Spiritus* (Přijď, ó Duchu přesvatý), *Lauda Sion* (Chval Sione) o Božím těle, *Stabat Mater* (Stála matka) – hrána k svátku Sedmibolestné Panny Marie, kolem Velkého pátku a *Requiem*,

Mše za zemřelé, *officium defunctorum*, známá jako *requiem* podle začátku textu *requiem aeternam* – odpočinutí věčné – vznikla na půdorysu mešního *ordinaria*, textově pozměněného. Částmi *requiem* jsou zpravidla *Introitus*, *Kyrie*, *Graduale*, *Tractus*, sekvence *Dies irae*, *Offertorium*, *Sanctus*, *Benedictus*, *Agnus Dei* a *communio*. Po Druhém vatikánském koncilu (1962-1965) byly z liturgického textu vypuštěny části *Dies irae* a *Libera me*.

Forma *requiem* se stala vedle *ordinaria* nejčastěji zhudebňovanou mší. Nejslavnější *requiem* zpracované v období renesanční polyfonie pocházejí od O. Lassa, G. P. da Palestriny a vynikající šestihlasé *Officium defunctorum* od T. L. de Vittorii.

V barokní epoše se tvorba skladatelů odvíjela podobně, za české autory jmenujme například J. D. Zelenku, P. J. Vejvanovského, nebo B. M. Černoorského. Je nutno zmínit fenomén barokních kancionálů. Vznikaly jak v katolickém, tak protestantském prostředí a zvláště významní autoři byli J. A. Komenský, J. Třanovský, V. M. Steyer, a především A. Michna z Otradovic. Ten dospěl ke vzácnému spojení básnictví a hudby. Hudba ojedinělé stylové čistoty zůstala působivá dodnes, až některé písně téměř zlidověly (*Chtíc, aby spal*). Téma posledních věcí člověka nalezneme ve sbírce *Svatoroční muzika* např. v písních *De profundis* (*Z hlubin volám*), *Za mrtvé k Panně Marii*, *Duše v očištění* a *O věčnosti*. Michnovy Písně z českých kancionálů se staly uměleckým vrcholem lidového duchovního zpěvu. Z období klasicismu nelze nezmínit výjimečné *Requiem* W. A. Mozarta, dokončené po jeho smrti jeho žákem F. X. Süssmayerem. Z období hudebního romantismu jmenujme výrazově vypjaté *Requiem* H. Berlioze, později velkolepé a působivé *Requiem* G. Verdiho a snad výrazově nejniternější vrcholné *Requiem* A. Dvořáka. K těmto skladbám se ještě řadí *Requiem* C. Saint-Saënsa, G. Faurého. Německé *requiem* J. Brahmsa není komponováno na liturgický text, nýbrž na vlastní autorem zpracované biblické citáty. Dlužno podotknout, že většina těchto děl se již vymyká běžnému liturgickému provozu, jak svými rozměry, tak hudební řečí.

2.4. Historie pohřbívání žehem

Již v dávných dobách chápali lidé oheň jako mýtickou cestu očištění. V křesťanské i židovské společnosti podtrhuje výjimečnost ohně starozákonní symbolika

zobrazování Boha jako hořící keř či věčně hořící plamen. Je často opomíjeným faktem, že spalování obětí morové nákazy se stalo ve své době spolu s izolací nakažených měst jedinou možností zastavení dalšího šíření epidemie. Oheň se tím začal vnímat jako „dezinfekční“ živel.

V Evropě můžeme najít skutečný návrat k myšlenkám pohřbu žehem až na sklonku 18. století. V období Velké francouzské revoluce a „době vlády rozumu“ byla vysána roku 1794 Institutem de France první soutěž na vyřešení otázek spalování zesnulých. Prvním architektem, který navrhl funkční krematorium, se stal Francouz Girand. Stavba krematoria byla inspirována Egyptskými pyramidami, od kterých převzala svůj tvar.

Ani Českým zemím se hnutí volnomyšlenkářů a přátel žehu nevyhnulo. Liberec byl prvním městem na území tehdejšího Rakouska Uherska, kde bylo v roce 1917 postaveno krematorium. V roce 1903 usilovalo obecní zastupitelstvo v Pardubicích o povolení fakultativního spalování zesnulých. Tehdejší úřední aparát však tyto snahy hned v počátku zamítl. Veřejná soutěž na architektonický návrh krematoria v Pardubicích byla vyhlášena po roce 1918. V roce 1923 byla stavba prvního českého krematoria dokončena a ve stejném roce zde byl zahájen provoz.

3 Historie krematorií

3.1. Nejvýznamnější krematoria v Evropě

Státní krematorium Berlín, které funguje jako veřejnoprávní instituce, má dvě krematoria. První z nich Baumschulenweg (1911 – stará budova, 1999 – nová budova) a krematorium Ruhleben (1975). Centrála se nachází v krematoriu Baumschulenweg. Díky své mimořádné architektuře a interiéru je tato budova jednou z nejvýznačnějších současných budov v Berlíně. **V Hamburku** se provádí kremace na dvou místech. První je pohřební dům Ohlsdorf Fritze Schumachera (1933) v historickém centru. Druhé krematorium leží v srdci parkového hřbitova Öjendorf (1965). Nejvýznamnější **londýnské „Zlaté zelené“** krematorium a mauzoleum (1902) bylo prvním krematoriem v Londýně a je jedním z nejstarších v Británii. Krematorium je světské, přijímá všechny víry, nevěřící a klienti mohou uspořádat vlastní typ služby nebo připomenout událost a vybrat si hudbu, kterou si přejí.

V londýnském krematoriu byl pochován např. zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud. Za zmínku stojí článek z roku 2014.

„Pachatelé se vloupali do nejstaršího londýnského krematoria Golders Green v noci na 31. prosince, nebo 1. ledna. Vážně přitom poškodili 2300 let starou řeckou urnu s popelem Freuda a jeho manželky. Do urny se jim ale nepodařilo dostat. Vrchní vyšetřovatel Daniel Candler to dnes označil za “opovrženíhodný čin”. Dodal, že úřady přemístily urnu na jiné bezpečnější místo, které neupřesnil. Zakladatel psychoanalýzy Freud se narodil v moravském Příboře v německy mluvící židovské rodině pocházející z Haliče. Během jeho dětství se rodina přestěhovala do Vídně, kde prožil takřka celý život. Zemřel v roce 1939 v Londýně, kam utekl před nacisty.“³

3.2. Historie krematorií v Evropě

Ve třicátých letech 20. století bylo v Evropě na 230 měst s krematorií. V čele stály germánské národy: Britové, Němci, Skandinávci a Švýcaři. Na románské národy Francouze, Rumuny a Vlchy připadalo asi 35 krematorií. Československo jich mělo dvanáct, ale čtyři z nich na českém severu byly zřízeny městy s německou většinou (Karlovy Vary, Liberec, Most, Ústí nad Labem (Střekov) a pouze 8 v městech ryze českých. V ostatních slovanských státech pronikla myšlenka žehu prozatím pouze do Ruska a do Jugoslaviie. V Moskvě bylo zřízeno krematorium před více než 180 lety. V katolickém Polsku byla kremace vždy vzácnější.

³ KLEIN, Danica. *Zloději se vloupali do krematoria. Čí popel si vyhlédli?* [online]. tiscali.cz, 2014 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <https://zpravy.tiscali.cz/zlodeji-se-vloupali-do-krematoria-ci-popel-si-vyhledli-222258>

Sestavíme-li si statistiku z roku 1934, pozorujeme, že v Moskvě bylo v roce 1933 vykonáno celkem 12 152 kremací. Moskva tedy zaujímala mezi městy se slovanským obyvatelstvem první místo. V celé Evropě jediný Berlín s 15 225 kremacemi v roce 1934 Moskvu v tomto oboru předčil. Poměrně čestné místo zaujímala i Praha, která byla v Evropě v pořadí devátá. Berlín s třemi krematorii měl v roce 1933 15 225 kremací, Hamburk 4 880, Londýn (s 5 krematorii) 3 884, Drážďany 3 800, Lipsko 3 018, Vídeň 2 568, Kodaň (s 3 krematorii) 2 553, Praha 2 321. Pardubice byly se 474 kremacemi na čestném třetím místě mezi všemi slovanskými městy. Tohoto úspěchu nebylo dosaženo lehce, předcházela tomu řada let usilovné práce. V žádném z venkovských měst neměla myšlenka žehu tolik oddaných přátel jako právě zde.

3.3. Krematoria v Čechách

Seznam krematorií v Čechách se stručným popisem hudební situace:

- **krematorium v Liberci** (1919) Před dvaceti lety zde působil umělecký kolektiv hudebníků. Nyní pouze vlastní živá hudba. Reprodukovaná hudba tvoří devadesát procent hudební produkce.
- **krematorium v Pardubicích** (1923) Působí zde stálý umělecký kolektiv. Živou hudbu tvoří nástrojová složka složená z varhan, houslí, violoncella a zpěvu. Možná je i hudba reprodukováná, kombinovaná, či vlastní.
- **krematorium v Nymburce** (1924) Zpočátku zde působili trubači. V letech 2013 - 2014 do obřadní síně docházel soubor hudebníků ve složení varhany, housle a zpěv. Uměleckým vedoucím souboru byl varhaník pan Šulc. Dnes se v krematoriu hraje pouze reprodukováná hudba.
- **krematorium v Plzni** (1926) V obřadní síni se hraje vlastní živá hudba, kterou však postupně vytlačuje reprodukováná hudba.
- **krematorium v Brně** (1930) Zde ještě před revolucí hrávali lidé z brněnské filharmonie (až 30 hudebníků). Dnes tu zajišťuje hudbu agentura. Současné složení souboru je stejné, jako v Pardubicích (varhany, violoncello, housle a zpěv). Kolektiv hudebníků tvoří z největší části umělci Janáčkova divadla.
- **krematorium v Praze - Strašnicích** (1931) Stálý umělecký kolektiv v různém složení, dle přání pozůstalých. Smutečním hostům je k dispozici varhaník, smyčcový kvartet, kvarteto lesních rohů a pěvecké duo. Hudbu zde zajišťuje agentura. Jako v jediné z pražských smutečních síní je zde

provozována živá hudba. V ostatních krematoriích je pouze reprodukováná hudba.

- **krematorium v Olomouci** (1932) (Moravská pohřební společnost) Vlastní živá hudba na přání rodiny. Obřadní síň zajišťuje umělce z divadla (varhaník, houslista, nebo sbor). Není zde žádný stálý soubor. Vyjma živé hudby je tu také reprodukováná.
- **krematorium v Karlových Varech** (1933) Zde je provozována živá hudba pouze při pohřbech do země. Složení souboru je tvořeno hráčem na klávesy a sólovým zpěvem, nebo skupinou hornistů. Při pohřbu žehem je pouštěna reprodukováná hudba. Nefunguje tu stálý soubor hudebníků.
- **krematorium v Semilech** (1937) Působí tu stálý varhaník, který také obsluhuje techniku s reprodukovanou hudbou, která je zde v převaze. V Semilech je též možnost vlastní živé hudby.
- **krematorium v Praze - Motol** (1954) Reprodukováná hudba, nebo vlastní živá viz. krematorium Strašnice.
- **krematorium ve Slezské Ostravě** (1969) Varhaník interpretuje úvody, popřípadě doprovází hudebníky z filharmonie a divadla.
- **krematorium v České Třebové** (1970) Živá hudba převažuje. Jedná se o existenci krematoria. Dříve bylo violoncello, dvoje housle a varhany.
- **krematorium v Mostě** (1973) Pouze reprodukováná hudba, nebo vlastní živá.
- **krematorium v Blatné** (1974) Nyní zde působí varhaník, houslista a zpěvák. Obřady s živou hudbou jsou však od r. 2008 v Blatné spíše vzácností. Hudebníci sem dojíždějí z Rožmitálu pod Radhoštěm.
- **krematorium v Jihlavě** (1976) Zde působí stálý varhaník s houslistou. Na úvod každého obřadu hrají varhany. Houslista je tu také pověřen pouštěním reprodukováné hudby (ve více než devadesáti procentech). Možná je zde také vlastní živá hudba.
- **krematorium v Šumperku** (1978) Jen CD. Dříve zde působil varhaník.
- **krematorium ve Zlíně** (1978) Hudba je zde živá (klavír/varhany), nebo reprodukováná. Možná je také vlastní živá hudební produkce.
- **krematorium v Českých Budějovicích** (1979) Do roku 2003 zde hrála živá dechová hudba (kvartet). Dnes již pouze reprodukováná, nebo vlastní živá hudba.

- **krematorium v Táboře** (1982) Varhaník, občasná dechová hudba. V nabídce obřadní síně není reprodukováná hudba, vše obstarává varhaník. Na zvláštní žádost si rodina nosí flash disk, ze kterého je jim hudba puštěna.
- **krematorium v Mělníce** (1985) Působí zde stálý kolektiv hudebníků na dechové nástroje. Vedle toho je zde také možnost reprodukováné hudby.
- **krematorium v Klatovech** (1985) Působí zde varhaník a zaměstnanec krematoria, který zajišťuje reprodukovánou hudbu.
- **krematorium v Ústí nad Labem** (1987) Živá hudba se zde provozovala v kombinaci s reprodukovánou do roku 2000. Obsazení souboru bylo varhany, zpěv a lesní roh. V současné době je zde pouze reprodukováná hudba.
- **krematorium v Kladně** (1993) Do roku 2017 zde působil varhaník, který hrál veškerou hudbu, kterou si pozůstalí objednali. Nyní se zde hudba pouští pouze z flash disků. Zřídká si pozůstalí zajistí vlastní hudební produkci.
- **krematorium v Jaroměři** (1994) Funguje tu varhaník a pracovník smuteční síně, který zajišťuje reprodukovánou hudbu.
- **krematorium v Hrušovanech u Chomutova** (1995) Stálý varhaník a občasná dechová hudba. V převaze je reprodukováná hudba.
- **krematorium v Jindřichově Hradci** (1974) V počátcích zde působili varhaník a houslista. Nyní už jen varhaník. Je zde také možnost reprodukováné hudby.
- **krematorium v Hradci Králové** - Umělecký kolektiv zde funguje stejně jako v pardubickém krematoriu. Varhaník zde navíc obsluhuje i zařízení s reprodukovánou hudbou.
- **krematorium Chrudim** Do roku 2015 stejné obsazení a hudebníci jako v pardubickém krematoriu. Nyní již pouze hudba reprodukováná.

4 Architektura krematoria v Pardubicích

Krematorium v Pardubicích bylo postaveno podle návrhu architekta Pavla Janáka v rondokubistickém slohu. Kromě budovy krematoria navrhl Janák například Jeneweinovu hrobku v Kutné Hoře, Žižkův pomník na pražském Vítkově a další. Firmou, jež obdržela zakázku na stavbu krematoria, se stala stavební společnost Karla Kohouta a Jaroslava Krupaře. Vnější část stavby bohatě zdobí geometrické tvary. Monumentálně působí velké schodiště a kruhové okno v tympanonu.

Náklady na stavbu žároviště, zařízení a další příslušenství se vyšplhaly na 1,9 milionů korun. Po obou stranách hlavního schodiště stojí dva světloňosi od sochaře K. Lenharta. O malbu velké, osm a půl metrů vysoké obřadní síně se postaral profesor J. Kysela. První spalovací zařízení, které bylo do dnešní doby několikrát rekonstruováno, vybudovala firma Rottenbach z Bernu. V roce 1995 byla postavena nová, navazující budova spalovny a spalovací zařízení v budově samotné bylo uvedeno mimo provoz. Do roku 1997 vlastnilo budovu krematoria město Pardubice, které v témže roce poskytlo více jak 5 milionů Kč na výměnu střešní krytiny. Od roku 1998 je vlastníkem krematoria akciová společnost Služby města Pardubic. Po změně majitele nastala velká technická a stavební obnova a během prvních pěti let došlo k postavení nových chladíren a mrazírny. Byla vybudována nová zdviž katafalku a došlo ke kompletní rekonstrukci elektrorozvodů. Část nákladů byla použita na odstranění zemní vlhkosti budovy. Zaměstnancům se dostalo nového sociálního zázemí. Na tyto opravy bylo vynaloženo více jak 4 miliony Kč.

V roce 2004 se rozhodlo o dalších úpravách budovy krematoria. Návrh obnovy zpracovala projekční kancelář Ing. Miloslava Jelínka z Chrudimi. V průběhu následujících pěti let došlo k postavení malé obřadní síně, stejně jako čekárny smutečních hostů včetně sociálního zázemí. Byla zřízena nová kancelář obřadníka v návaznosti na nově vybavenou čekárnu nejbližších pozůstalých. Dále došlo k rekonstrukci vstupního schodiště a upravilo se podkroví pro sklad květinových darů. Závěrečnou fází byla instalace zdviže pro imobilní smuteční hosty. V roce 2009 byla celková rekonstrukce zakončena generální obnovou fasády v hodnotě téměř 20 milionů Kč.

Krematorium Pardubice v datech:

1918 - rozhodnutí o zřízení krematoria

1919 - vybrán Janákův návrh

1921 - výstavba krematoria

1923 - první žeh

1958 - budova se stala kulturní památkou

1995 - nové prostory

2004 - postupná rekonstrukce

2010 - krematorium se stalo národní kulturní památkou

5 Počátky hudební produkce krematoria Pardubice

5.1 Umělecké zázemí Pardubic

Od počátku historie krematoria tvořila živá hudba nedílnou součást obřadu. Kromě varhaníka zde zpravidla účinkoval houslista, violoncellista a sólový zpěvák. Specialitou pardubického souboru krematoria byl také šestičlenný pěvecký mužský sbor. O založení hudebního souboru se zasloužil varhaník František Michálek. Hudebníci měli podle původního návrhu vyhrazené místo nad katafalkem na tzv. „zpěvácké“ galerii. Z toho důvodu návrh požadoval, aby její zábradlí nastavoval jakýsi paraván, tak aby zabraňoval smutečním hostům v jakémkoliv rušivém pohledu na hudební doprovod během smutečního aktu. V roce 1926, kdy byly postaveny varhany na hlavním kůru, se přemístili hudebníci na hlavní kůr k varhanám.

Pardubický Pohřební ústav bratří Píklů, který v 1. polovině 20. století kremace zprostředkovával, zavedl tři stupně kvality pohřbu, tzv. třídy: Luxusní I. třída nabízela plné obsazení – šestičlenný mužský sbor, sólista, housle, cello a varhany. II. třída nabízela obsazení varhany, housle, cello a sólový zpěv a III. třída nabízela varhany, jeden nástroj a sólistu.

Po znárodnění v roce 1948 byly třídy zrušeny a v nabídce zůstalo pouze kompletní hudební obsazení. Kremací nebylo zpočátku mnoho. Podle pamětníků se za první republiky konaly kremace maximálně dva dny v týdnu a většinou na sebe ani nenavazovaly. Kremacím zpočátku nepřála ani římskokatolická církev, která spalování mrtvých odmítala.

Po roce 1945 počet kremací postupně narůstal, což zároveň vyžadovalo i rozšíření hudebního souboru. Obřady se konaly po půlhodinových intervalech a nebylo výjimkou, že se začínalo ráno v 7:30 a končilo se v podvečer, přičemž se za den stihlo uskutečnit i 20 pohřbů. A to se ještě mnohdy konaly obřady paralelně v přilehlé hřbitovní kapli. Někteří hudebníci, zejména zpěváci, dokonce přebíhali z kůru krematoria do kaple a zpět. Asi nejvíc kremací bylo v listopadu roku 1960 po srážce vlaků u Stéblové, kde zemřelo 110 lidí. Počet kremací vrcholil v 70. letech 20. století, kdy se za rok konalo průměrně 3 300 kremací.

6 Umělecký kolektiv krematoria Pardubice

6.1. Hudebníci pardubického krematoria (v letech 1923 – 2018)

Varhaníci

jméno	osobní data	hlavní zaměstnání	Působení od - do
František Michálek	1895 - 1951	varhaník, skladatel	1923 - 1935
Josef Císař	1894 - 1983	varhaník, skladatel	1935? - 1950?
František Netík	1903 - 1987?	farář CČH	1923? - 1978
Jaroslav Lautner	1908 - 1985	ředitel LŠU	1945? - 1978
Jiří Ropek	1922 - 2005	varhaník, pedagog	1954 - 1969
Bohumír Bartoš	1923 - 2006	varhaník, pedagog	1960? - 1992
Jiří Strejc	1932 - 2010	varhaník katedrály v HK	1974? - 1981
Václav Rabas	1933 - 2015	ředitel Konzervatoře	1962 - 1971
Bohumír Rabas	1939	varhaník, pedagog	1965? - 1975?
Václav Uhlíř	1954	varhaník, pedagog	1978 - dodnes
Josef Popelka	1954	varhaník, pedagog	1983 - 1988
Vlastimil Bičík	1971	Konzervatoř a ZUŠ	1990 - 2004
Jiří Kožnar	1970	učitel na ZUŠ	1991 - dodnes
David Bach	1972	ochranka v Lidlu	1992 - 2000
Petr Hostinský	1979	Konzervatoř a ZUŠ	1996 - dodnes

V 1. polovině 20. století zde zaskakoval i Jan Koller, dirigent Pardubického okteta.

Houslisté

jméno	osobní data	hlavní zaměstnání	působení od - do
Karel Franc	?	učitel hudby	?
Josef Martin	1903 - ?	učitel hudby	?
Rudolf Myška	1905? - ?	truhlář	1953? - 1970?
Otakar Norden	1912 - 1998	knihař, VČD	1953? - 1988?
Jaroslav Matěcha	1923 - 2002	VČD	1960? - 1995
Luděk Lukeš	1925 - 1988	ředitel LŠU	1965? - 1986?
Václav Uhlíř st.	1929 - 2017	VČD	1987? - 1995
Miloslav Kozok	1938 - 2000	ředitel LŠU	1960? - 1991
Zdeněk Andrýs	1939 - 2014	Filharmonie Pce	1965? - 2013
Jiří Kuchválek	1952	Konzervatoř	1996 - dodnes
Petr Strejc	1987	učitel na ZUŠ	2009 - 2012
Zdeněk Häckl	1990	studující	2013 - dodnes
Sára Schumová	1996	studující	2015 - 2017
Milada Šulcová	1997	studující	2017 - dodnes

V roce 1986 a 1987 zde hrál také student Konzervatoře Karel Čopák a v letech 1987 až 1994 suploval za houslisty tehdejší zástupce ředitele Konzervatoře Pardubice - flétnista Jaromír Hönig. Po roce 1990 zde krátce vypomáhal i koncertní mistr Komorní filharmonie Pardubice Petr Zdvihal, ředitel Konzervatoře Pardubice Dalibor Hlava, do roku 2015 často zaskakoval zpěvák Josef Línek a dodnes chodí vypomáhat člen Komorní filharmonie Pardubice Pavel Vaněk. Od roku 2016 zde občas vypomáhá i Tomáš Trykar z Heřmanova Městce, který alternuje housle a violu.

Violoncellisté

jméno	osobní data	hlavní zaměstnání	působení od - do
František Wilda	?	školník?	?
Jaroslav Vlkanova	?	úředník v bance	po 1945
Otakar Komárek	1917 - 1976	úředník, učitel na LŠU	? - 1976
Lubomír Moravec	1927	SPŠCH Pce	1944 - 1990
Jiří Homola	1927 - 2008	VČD	1960? - 1997
Josef Hájek	1938 - 2012	ředitel LŠU	1960? - 2009
Radovan Píša	1950	učitel na ZUŠ	1973 - dodnes
Luděk Kramář	1951 - 1990	učitel matematiky	1975 - 1987
Václav Šíblo	1957	Filharmonie Pce	1985 - dodnes
Josef Krečmer	1958	Konzervatoř, ředitel BSG	1985 - 1990
Helena Spudilová	1971	Filharmonie Pce	2008 - 2015
Vilma Bartošová	1986	učitelka na ZUŠ	2012 - dodnes

Po válce zde hrával nějaký čas Václav Dobiáš, ale nebyl v kolektivu moc oblíbený. V letech 1996 - 1998 zde vypomáhali studenti Konzervatoře Pardubice - Marek Vancl a Zdeněk Tůma. Od roku 2005 zde často vypomáhá i bývalý člen Komorní filharmonie Pardubice Jan Vondráček.

Sóloví zpěváci

Jméno	osobní data	hlavní zaměstnání	působení od - do
Karel Scheitz	1910 - 1980	úředník	? - 1980
Robert Hrabčík	1923 - 1981	technik	? - 1981
Jan Lipavský	1917 - 1988	ředitel LŠU	? - 1987
Jan Menčík	1916 - 1998	učitel na ZŠ	1934 - 1990
Otakar Moravec	1923 - 2006	soustružník	? - 1990
Miloslav Mikulecký	1931 - 2006	VČSKO	? - 1985?
Miloslav Stříteský	1934	ředitel Konzervatoře	1956 - 1995
Josef Línek	1950	učitel na ZUŠ	1969 - 2020
Petr Pálka	1971 - 2006	zpěvák, sbormistr	1992 - 1995
Karla Bytnarová	1974	operní pěvkyně	1991 - 1995
Alena Medková	1975	operní pěvkyně	1991 - 1996
Hana Medková	1977	Konzervatoř	1992 - 1997
Martina Forštová	1967	Konzervatoř	1996 - dodnes
Jitka Geregová	1977	učitelka na ZUŠ	2000 - 2004
Zdeňka Grossová	1980	učitelka na ZUŠ	2014 - dodnes

Po roce 1990 zde vypomáhaly studentky Konzervatoře Pardubice - Alice Burešová (1992 - 1993) a Lucie Smotlachová (1997 - 1999). Od roku 1996 zde vypomáhá také Marek Hergowits.

6.1.1 Varhaníci

Páteří obřadů byla vždy varhanní hra, a proto musíme v první řadě jmenovat varhaníky.

Zakladatelem souboru a prvním varhaníkem byl **František Michálek**, který inicioval stavbu varhan a navrhl jejich dispozici. Dokonce pořádal v krematoriu pravidelná varhanní matiné. Narodil se na ostrově Vis v Dalmácii, kde byl jeho otec varhaníkem a ředitelem Městské hudební školy. V roce 1901 se rodina vrátila do Čech a František byl přijat na Pražskou Konzervatoř, kde studoval u Josefa Kličky a Karla Steckera. V roce 1915 absolvoval mistrovský kurz skladby u Vítězslava Nováka. V letech 1919 - 1935 zastával místo ředitele kůru v Pardubicích. V Pardubicích působil i jako varhaník v krematoriu a jako sbormistr pěveckého spolku Suk. Po založení Městské hudební školy se stal jejím ředitelem. Vyučoval hře na klavír, varhany a harmonii. Krátce řídil i Pardubickou filharmonii. V roce 1935 byl jmenován řádným profesorem varhanní hry na brněnské Konzervatoři. V roce 1946 byl jmenován profesorem Janáčkovy akademie múzických umění v Brně a v roce 1948 se habilitoval na docenta. Byl známý i jako varhanář a spolupracoval například s varhanářskou firmou v Krnově. Je škoda, že tento znamenitý muzikant v roce 1935 Pardubice opustil.

Michálkovy hudební aktivity převzal v roce 1935 neméně zdatný varhaník, absolvent Pražské konzervatoře **Josef Císař**. Narodil se v České Třebové v rodině zednického mistra a stavitele. Po absolvování obecné a hlavní školy odešel na Učitelský ústav do Hradce Králové. Odtud v roce 1911 přešel na varhanní oddělení Pražské konzervatoře. V letech 1920 až 1925 ještě studoval koncertní hru na klavír u profesora Adolfa Mikeše. Byl varhaníkem v Počátkách (1914), ředitelem kůru v Žirovnici (1914 - 1916), odborným učitelem na Městské hudební škole v Pardubicích (1919 - 1925). V tomto období absolvoval řadu koncertů se svým přítelem, houslistou Stanislavem Ondříčkem, kterého doprovázel na klavír. V Pardubicích měl také svoji soukromou hudební školu, pracoval jako hudební referent časopisu Bratrství a působil ve funkci ředitele kůru arciděkanského kostela. Napsal řadu písní, mužských sborů, církevních a houslových skladeb. Z posledních jeho větších prací je například Missa jubilei pro sóla, smíšený sbor a varhany. Jako pedagog vychoval nespočet žáků. Pravděpodobně nejznámějším z nich je hudební skladatel Miloslav Ponc. Posledním bydlištěm umělce byly Pardubice. Zemřel v Domově pro seniory v Rybitví ve věku 89 let.

Kolem druhé světové války vypomáhal s varhanním doprovodem **Jan Koller**, tehdejší dirigent Pardubického pěveckého okteta.

Dlouholetým varhaníkem a pozoruhodnou postavou byl **František Netík**. Pocházel z Vrbic u Poděbrad a možná i z tohoto důvodu občas používal pseudonym Václav Vrbický. V letech 1928 - 1963 sloužil jako pomocný duchovní, katecheta a varhaník Církve husitské v Pardubicích. Byl zřejmě jedním ze zakládajících členů mužského sboru krematoria a po válce dokonce zastával nějaký čas funkci uměleckého vedoucího souboru. Byl velmi vtipný a disponoval zvučným basem, který uplatnil i jako sólista v Lidové opeře v Pardubicích.

Po druhé světové válce začal hrát na varhany **Jaroslav Lautner**, přední pardubická hudební osobnost, klavírista, varhaník, pedagog a dirigent. V řadě hudebních oborů navázal na činnost svého otce Vojtěcha Lautnera. Jaroslav se narodil v Pardubicích. V roce 1919 začal studovat pardubické gymnázium a po jeho absolutoriu nastoupil na právnickou fakultu UK v Praze. Během univerzitních studií rozšiřoval své hudební vzdělání studiem klavírní hry u prof. V. Polívky a hry na varhany u prof. B. A. Wiedermanna. Od roku 1942 začal učit na Městské hudební škole v Pardubicích hře na klavír a od roku 1953 byl jejím ředitelem až do svého odchodu do důchodu roku 1971. Jako ředitel ZUŠ se zasloužil roku 1960 o vybavení školní budovy v Havlíčkově ulici a o vznik druhé ZUŠ v Polabinách. Jaroslav Lautner byl i vyhledávaným dirigentem. Od roku 1943 dirigoval Pardubickou filharmonii, hostoval v Lidové opeře a spolupracoval s Východočeským divadlem. V krematoriu působil až do roku 1978.

V roce 1954 našel v krematoriu zaměstnání i pražský varhanní virtuóz **Jiří Ropek**. Studoval varhanní hru na Pražské Konzervatoři, od roku 1945 na AMU a Filozofické fakultě UK v Praze. Studia však nemohl z politických důvodů dokončit. Byl donucen opustit i místo odborného asistenta na AMU (1951 - 53). Zaměstnání tak našel v krematoriu v Pardubicích, kde působil 15 let. Ropek byl od roku 1970 jmenován profesorem Pražské konzervatoře. Ropek je autorem mnoha nahrávek varhanní hudby doma i v zahraničí. V roce 1968 zahajoval varhanní festival v rámci kulturní části olympiády. Rozsáhlá je jeho autorská činnost: Variace pro varhany, Introdukce a fuga pro trubku a varhany, skladby orchestrální i komorní (sonáty), duchovní, mše i písně. Většina jeho skladeb byla vydána v cizině. V roce 1991 byl rehabilitován a je nositelem ceny FRCO (1991) a ceny Royal College of Organists London (1994). Až do své smrti působil jako varhaník v kostele sv. Jakuba v Praze.

Po roce 1950 se z Brna do Pardubic přistěhoval varhaník a zpěvák **Bohumír Bartoš**. V letech 1934 - 1942 studoval v Brně klasické gymnázium. Po jeho absolvování se stal žákem Františka Michálka na Konzervatoři, u kterého se v letech 1942 - 1947 učil hře na varhany. Po Konzervatoři dále studoval zpěv

u Bohumila Soběského na JAMU a zároveň v letech 1945 - 1948 studoval hudební vědu na brněnské univerzitě. V roce 1949 absolvoval státní zkoušky z klavíru. Činný byl především v Brně: v sezoně 1943/44 byl členem operního souboru Českého lidového divadla, 1946 - 1951 sólistou rozhlasu, 1949 - 1951 varhaníkem. Učil sólový zpěv, hru na klavír, varhany a teoretické předměty na hudební škole v Pardubicích, a to od roku 1951. Zároveň se stal sbormistrem a dirigentem souboru Hlas míru v Hradci Králové. Bohatá je i jeho koncertní činnost v písňových pořadech a kantátách v Brně i v jiných městech. V rukopisu jsou jeho skladby vokální a úpravy lidových písní pro sbor. Pravděpodobně kolem roku 1960 začal působit i jako varhaník v krematoriu a hrál zde až do roku 1992. Zemřel ve věku 83 let a je pohřben na hřbitově v Lažanech.

V roce 1962 převzal vedení kůru varhanní virtuóz **Václav Rabas**. Narodil se v Dolním Bezděkově na Chrudimsku. Hře na varhany jej učil jeho otec varhaník Josef Rabas, později též Karel Židek a Jaroslav Lautner, poté ji studoval na Pražské Konzervatoři a na Hudební fakultě AMU. V roce 1956 zahájil pravidelnou koncertní činnost doma i v zahraničí. V letech 1962 až 1971 byl ředitelem kůru krematoria v Pardubicích, v roce 1972 ředitelem LŠU v Pardubicích a v letech 1977 až 1991 působil jako docent varhanní hry na AMU v Praze. Byl zakládajícím ředitelem Konzervatoře v Pardubicích. V roce 1983 byl jmenován zasloužilým umělcem, o šest let později obdržel titul národní umělec. Mezi Rabasovými žáky je několik významných hudebníků. Studoval u něj například varhanní virtuos a sólista České filharmonie Aleš Bárta nebo laureát mezinárodních varhanních soutěží Pavel Svoboda. Byl velmi přísný a mnoho muzikantů z něj mělo strach. A to nejen v krematoriu, ale i na Konzervatoři. Za jeho působení se ale hudební soubor umělecky pozvedl. Když nebyl s výkonem souboru spokojený, donutil muzikanty zkoušet. Rabas byl velmi ctižádnostivý a neváhal se přátelit s nejvyššími představiteli tehdejší vládnoucí strany. Aspiroval dokonce na post ministra kultury. Členem strany však nikdy nebyl a jako ředitel Konzervatoře si obhájil i tehdy tzv. „nepohodlné“ profesory, jako byl třeba Miroslav Raichl nebo Ivan Štraus. Václav Rabas po roce 1971 činnost v krematoriu postupně ukončil a věnoval se vedení LŠU, funkci ve Federálním shromáždění (od roku 1976), výuce na AMU a v roce 1978 i vedení Konzervatoře. Po roce 1990 odešel z vedoucích pozic, a zabýval se již výhradně pedagogickou činností na Konzervatoři Pardubice.

Po roce 1965 vypomáhal několik let na varhany i bratr Václava - **Bohumír Rabas**, který působil v Praze jako pedagog a koncertní varhaník. Absolvoval Konzervatoř v Praze u prof. Josefa Kubáně a posléze AMU pod vedením Prof. Jiřího Reinbergera. V roce 1962 mu byla udělena II. cena a titul laureáta na mezinárodní

varhanní soutěži v Ženevě. V roce 1963 se zúčastnil mezinárodní varhanní soutěže v Gentu (Belgie) a vzácné ocenění získal na mezinárodní soutěži J. S. Bacha v Lipsku v roce 1964. V letech 1969 – 2000 vyučoval varhanní hru a improvizaci na Hudební škole v Praze-Břevnově. Od roku 1969 je varhaníkem Staroměstské radnice a v současné době také dvorním varhaníkem v chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze. Z jeho obsáhlého repertoáru všech stylových období existují nahrávky v Českém rozhlasu, televizi a Pantonu.

Po roce 1970, kdy bylo kremací nejvíc, jezdil z Hradce Králové vypomáhat i katedrální varhaník **Jiří Strejc**. Vystudoval Pražskou Konzervatoř obor hra na varhany ve třídě prof. M. Kampelsheimera a kompozici u prof. O. A. Tichého. Od roku 1957 do června 2001 působil jako ředitel kůru v katedrále Sv. Ducha v Hradci Králové. Široké spektrum jeho umělecké působnosti zahrnuje činnost liturgickou, koncertní, skladatelskou, sbormistrovskou a v neposlední řadě i pedagogickou. Po celou dobu svého působení v hradecké katedrále vedl tamní chrámový sbor a v roce 1965 založil komorní vokální sbor Cantores artis antiquae. V době, kdy byly varhany z ideologických důvodů vytlačovány z hudebního života, se mu podařilo prosadit zřízení varhanního oddělení v hradecké LŠU. Dlouhá léta působil jako varhaník v královéhradecké smuteční obřadní síni a do roku 1981 vypomáhal i v pardubickém krematoriu.

V letech 1983 – 1988 působil v krematoriu pražský varhaník **Josef Popelka**. Studoval hru na varhany na kroměřížské Konzervatoři u prof. Karla Pokory. Na pražské AMU pokračoval studiem u profesora Prof. Jiřího Reinbergera, po jeho smrti studoval u profesora Jana Hory. Uměleckou aspiranturu absolvoval pod vedením profesora Milana Šlechty. Získal řadu ocenění v domácích soutěžích. K jeho největším úspěchům patří II. cena a titul laureáta, které získal v roce 1979 na mezinárodní varhanní soutěži Pražského jara, přičemž první cena tehdy nebyla udělena. Spolupracuje s Českým rozhlasem, pro který nahrál desítky snímků, zejména české barokní hudby. Pro Panton natočil Bachovu Hudební obětinu a tento snímek byl oceněn Zlatým štítem Pantonu. Pro Bonton pak realizoval Bachovo Umění fugy, na několika dalších discích řady nahrávacích společností vystupuje jako spoluhráč různých instrumentalistů. V současné době je pedagogicky činný na Pražské Konzervatoři a AMU.

V roce 1978 se dostal na kůr krematoria díky Václavu Rabasovi **Václav Uhlíř**. Po maturitě na gymnáziu v Hradci Králové byl přijat na AMU v Praze do třídy Prof. J. Reinbergera. Absolvoval v roce 1980 u Prof. M. Šlechty. Během studia se úspěšně zúčastnil několika mezinárodních varhanních soutěží. Od roku 1970 působí na kůru kostela Panny Marie v Hradci Králové jako varhaník a sbormistr.

Soustavně se věnuje koncertní činnosti u nás i v zahraničí a nahrává pro rozhlas i hudební vydavatele. Z jeho četných nahrávek stojí za zmínku zejména cyklus snímků českých historických varhan. V krematoriu působí od roku 1978 a od roku 1993 je uměleckým vedoucím souboru. Václav Uhlíř se také podílí na organizaci mnoha významných kulturních událostí, jako je Orlicko-kladský varhanní festival. Věnuje se pedagogické práci na pardubické Konzervatoři a při biskupství v Hradci Králové zastává funkci diecézního organologa. Je rovněž spoluautorem publikace Historické varhany v Čechách (Libri 2000) a autorem monografie Varhany královéhradecké diecéze (Garamon 2007). Za dlouholetou službu církvi a zejména péči o varhany v diecézi byl na návrh biskupa Mons. D. Duky v roce 2008 oceněn papežem Benediktem XVI. vyznamenáním Pro Ecclesia et Pontifice.

Po roce 1990 se do rodiny varhaníků zapojila čtveřice studentů Konzervatoře. Prvním z nich byl **Vlastimil Bičík**. Na pardubické Konzervatoři studoval u prof. V. Uhlíře, a na AMU byl ve třídě A. Bárty. Už za pardubických studentských let se příležitostně věnoval i jiné muzice než varhanní hře. I dnes platí za velmi renesančního hráče. Koncertuje v řadě evropských zemí a je velmi žádaným studiovým hráčem - natáčel filmovou hudbu pro snímky Želary, Panství, Horem pádem a Kvaska. Je také jedním z nejvyhledávanějších hudebníků současné muzikálové scény. Jako korepetitor nebo jako hudebník se podílel na muzikálech Vlasy, Rusalka, Hamlet, Krysař a Rockquiem. Vlasta Bičík je dlouholetým uměleckým partnerem Martina Kumžáka, spolu hrají v kapelách Pajky Pajk a Moondance Orchestra. Obě tělesa se pravidelně objevují na televizní obrazovce (Stardance, Česko hledá superstar). V. Bičík působil jako pedagog na Státní Konzervatoři v Praze, nyní na ZUŠ v Hradci Králové.

Dalším ze studentů byl **Jiří Kožnar**. Vystudoval Konzervatoř Pardubice – obor varhany a dirigování. Již během studia se věnoval koncertní činnosti a působil jako korepetitor Pardubického dětského sboru. Jako varhaník spolupracoval s různými sbory, se kterými natočil několik snímků pro Český rozhlas. V letech 1993 – 2007 byl dirigentem Vysokoškolského uměleckého souboru Pardubice. Působí na ZUŠ Pardubice (Havlíčková), kde založil varhanní oddělení. Jako hráč na klávesové nástroje spolupracuje s Komorní filharmonií Pardubice, s Filharmonií Hradec Králové, s Východočeským divadlem Pardubice a s mnoha sólisty (Bohuš Matuš, Martinou Sikorovou, Liborem Ježkem, Zdeňkem Häcklem, Ivanem Klečkou atd.). Založil Otto's Jazz Trio a je členem Pirate Swing Band. Podílí se také na tvorbě rozhlasových a televizních záznamů. V roce 2014 vstoupil interpretačně a aranžérsky do projektu písničkáře Romana McDowella, známého zejména

v Irsku. Od roku 2016 vystupuje také s DKK Jazz Trio a Pirates Swing Band Jazz Quintet.

Krátce zde působil student **David Bach**, původním příjmením Krupa, který hrál kromě varhan i na housle a violu.

Posledním ze čtveřice studentů byl **Petr Hostinský**. Své hudební vzdělání zahájil v roce 1987 na ZUŠ v Pardubicích. V roce 1993 byl přijat ke studiu hry na varhany na Konzervatoř Pardubice do třídy prof. Václava Uhlíře, později ještě ke studiu dirigování do třídy doc. Vlastislava Nováka. Po absolutoriu pokračoval ve studiu na AMU v Praze, obor varhany, ve třídě prof. Jana Hory. V rámci studijního programu Socrates-Erasmus absolvoval v roce 2003 pětiměsíční stáž na Hochschule für Musik und darstellende Kunst ve Stuttgartu u prof. Ludgera Lohmanna. V současnosti se věnuje sólové koncertní činnosti, působí jako umělecký vedoucí vokálně-instrumentálního souboru ReBelcanto, je členem populární hudební skupiny Sto zvířat a spolupracuje s dalšími hudebními tělesy (Pardubický dětský sbor Iuventus cantans, Komorní filharmonie Pardubice, Filharmonie Hradec Králové, Městské divadlo v Jablonci nad Nisou a další). Od roku 2013 působí jako pedagog na pardubické Konzervatoři.

6.1.2 Houslisté

Kromě významných profesionálních varhaníků se v krematoriu vystřídala i řada dalších znamenitých instrumentalistů. Mnohdy se jednalo o amatéry, kteří však vysokou úroveň hry nikterak nezaostávali za profesionály.

Jedním z nejvýznamnějších houslistů v Pardubicích byl za první republiky bezesporu **Josef Martin**, absolvent Pražské konzervatoře (žák Karla Hofmana). V roce 1927 založil s violistou Karlem Macákem smyčcové kvarteto (Macák-Martinovo kvarteto), které bylo mezi posluchači velmi oblíbené. Josef Martin vlastnil také několik mistrovských houslí, které mu koupil jeho otec – známý gynekolog. Rodina byla velmi bohatá a Martin si mohl „najmout“ vynikajícího doprovazeče Dr. Oldřicha Letfuse, se kterým jako České duo vystupovali u nás i v zahraničí, zejména v Nizozemsku. Za války působil Martin na pardubické hudební škole, kde vyučoval kromě hry na housle i komorní hru.

O uplatnění v krematoriu se po válce ucházel zdatný houslista **Rudolf Myška**. Byl vyučený truhlář, ale po roce 1948 přišel o firmu a v roce 1953 i o veškeré úspory. Žil v bídě a hraním v krematoriu si trochu přilepšoval. Podle svědectví pamětníků to byl geniální muzikant, který hrál mistrně na housle, ačkoliv měl ruce hrubé od truhlářského řemesla. Měl však nemocné srdce a musel kolem roku 1970 svou činnost ukončit.

Dalším významným členem souboru se stal **Otakar Norden**. Byl židovského původu a původně se jmenoval Fleissner. Norden byl vyučený knihař a své řemeslo uplatnil i v krematoriu, kde nejen noty vázal, ale pilně je rozepisoval. Válku přežil v Německu jako „kavárenský“ houslista a po válce se vrátil do Pardubic. Zde založil malý hudební soubor a v Grand hotelu nebo v hotelu Štika provozoval kvalitní taneční i koncertní hudbu. Jeho repertoár byl neuvěřitelně bohatý a místo zkoušení vždy kladl důraz na pohotovost a rutinu. Byl také členem orchestru VČD, kde se často uplatnil v sólovém partu. Norden měl vrozený smysl pro pořádek a byl velmi čínorodý. Každou volnou chvíli využil k rozepisování not nejen pro krematorium, ale i pro divadlo, Filharmonii a Konzervatoř.

Po roce 1960 nastoupili do krematoria postupně další houslisté. Jedním z nich byl **Jaroslav Matěcha**. Byl posledním žákem Vojtěcha Lautnera, který jej údajně považoval za jednoho z nejtalentovanějších žáků. Matěcha nejprve vyučoval na základní škole v Lázních Bohdaneč a po založení orchestru v pardubickém divadle se stal jeho dlouholetým členem. Společně s Lubomírem Moravcem hrával v triu a kvartetu.

Dalším houslistou byl **Miloslav Kozok** z Chrudimi. Byl to absolvent AMU a velmi nadaný a živelný muzikant. Dokázal se při hudbě často strhnout k velkému výkonu. Kozok působil nějaký čas ve Skutči jako ředitel ZUŠ, ale na funkci se moc nehodil. Byl moc hodný a navíc neměl vrozený smysl pro pořádek. Miloval barokní hudbu, zejména G. Ph. Telemanna. Zemřel ve věku 62 let.

Kolem roku 1965 se do souboru zapojila i významná pardubická hudební osobnost - houslista a dirigent **Luděk Lukeš**. Lukeš byl všestranným muzikantem. Vyučoval na Pedagogickém institutu v Pardubicích, který byl zřízen v roce 1959, a kromě toho hrál prim v Pardubickém kvartetu (Lukeš, Smeták, Macháček, Moravec). Zpočátku se mu do krematoria moc hrát nechtělo, ale přesvědčil ho Václav Rabas. V roce 1968 Lukeš založil a dirigoval Pardubický komorní orchestr a kromě houslí ovládal i hru na violu a na klavír. Byl nesmírně pracovitý a každou volnou chvíli využíval k rozepisování partů pro svůj orchestr.

Kolem roku 1965 nastoupil do krematoria konzervatorista **Zdeněk Andrýs**. Byl to vynikající muzikant, člen Komorní filharmonie, který dokázal hrát s velkým citem.

Od konce 80. let 20. století až do roku 1995 dojížděl do krematoria z Hradce Králové otec varhaníka Václava Uhlíře **Václav Uhlíř**. Podobně jako O. Norden se vyučil knihařem a k jeho zálibám patřilo rozepisování not. Houslisté tak dodnes

hrají z jeho rukopisů. Jeho hlavním zaměstnáním byla hra na violu ve VČD, ale ovládal i hru na housle, na které se učil u chrudimského učitele Zdeňka Spurného.

Koncem 80. let 20. století nastala v sekci houslí personální krize, protože přestali hrát Otakar Norden, Luděk Lukeš a Miloslav Kozok. Situaci na několik let vyřešilo obsazení flétnisty **Jaromíra Höniga** a postupně začali vypomáhat i studenti pardubické Konzervatoře, jako byl například **Karel Čopák** nebo **David Bach**, který v případě potřeby hrál na violu. Na housle často vypomáhal i zpěvák **Josef Línek**.

V roce 1996 pak situaci konsolidoval příchod **Jiřího Kuchvála**, absolventa kroměřížské Konzervatoře a pražské AMU (ve třídě doc. Josefa Vlacha). Jiří Kuchválek byl v letech 1973 – 1993 členem Komorní filharmonie Pardubice a dodnes se kromě koncertní činnosti věnuje zejména pedagogické práci na Konzervatoři v Pardubicích. Jeho hudební záběr je mimořádně široký: Je uměleckým vedoucím komorního orchestru Orchestra d'Archi a Pardubického komorního orchestru. Je členem Vaňhalova kvarteta a Českého komorního orchestru. Zastává také post ředitele kůru v kostele sv. Bartoloměje. V krematoriu kromě hry na housle bez problému alternuje i violu nebo varhany.

Po roce 2000 se zapojili do kolektivu studenti pardubické Konzervatoře zejména **Petr Strejc**, **Zdeněk Häckl**, **Sára Schumová** a **Milada Šulcová** – v současné době již všichni studující na vysokých hudebních školách.

V případě potřeby vypomáhá **Pavel Vaněk**, člen Komorní filharmonie Pardubice, **Dalibor Hlava**, stávající ředitel Konzervatoře Pardubice, nebo absolvent Konzervatoře v Teplicích **Tomáš Trykar** (toho času řidič autobusu).

6.1.3 Violoncellisté

Jedním z prvních violoncellistů byl pravděpodobně **František Wilda**, který zpíval zároveň tenor v pěveckém sboru. Byl to školník, ale podle pamětníků to byl výborný cellista, který hrával „s citem“, což dle tehdejšího vkusu znamenalo široké pomalé vibráto, glissanda a dynamické boule na delších tónech.

Po roce 1945 začal působit v krematoriu významný violoncellista **Jaroslav Vikanova**. Hrál s Josefem Martinem v kvartetu, a po uvěznění Karla Macáka i v Pardubickém triu. Mimo to působil J. Vikanova i v Pardubické filharmonii a v Lidové opeře. Jeho bratr byl profesionální hudebník a působil v brněnské opeře jako hráč na trubku.

Dlouholetým členem souboru byl **Otakar Komárek**. Původním povoláním poštovní úředník získal základní hudební vzdělání u Vojtěcha Lautnera a dokonce

se oženil s jeho dcerou Emou. Po roce 1948 se poměry na poště zhoršily a jeho švagr Jaroslav Lautner mu doporučil, aby si složil státní zkoušku jako učitel hudby. Jezdil se školit k prof. K. P. Sádlovi do Prahy a zkoušku stihnul vykonat dřív, než byly státnice zrušeny. Komárek byl nejen vynikajícím cellistou, ale také přísným pedagogem. Vychoval řadu violoncellistů, například Radovana Píšu, Ludka Kramáře, Jana Vondráčka, Hynka Farkače, Václava Krpatu a řadu dalších. Společně s J. Lautnerem a R. Myškou založili v Pardubicích vynikající salonní trio. Měl nádherný nástroj, který byl mezi odborníky považován za jeden z nejlepších v Čechách.

V roce 1947 začal v krematoriu pravidelněji hrát **Lubomír Moravec**. Vystudoval VŠCHT v Praze, a hru na violoncello studoval soukromě u prof. K. P. Sádla. Většinu života vyučoval na SPŠCH v Pardubicích (1955 – 1987). V letech 1953 – 68 byl členem Pardubického kvarteta a po té založil soubor Collegium musicum pardubicense a Consort Chrudim, kde mimo jiné hrál na violu da gamba. Věnoval se také hře na klávesové nástroje a nějaký čas dokonce hrával na bohoslužbách v Husově sboru v Pardubicích. V jeho sbírce nástrojů nechybělo ani pedálové harmonium a virginal a dodnes vlastní kromě klavíru i cembalo. V krematoriu působil Moravec do roku 1990 a po té hrál v obřadní síni v Chrudimi až do roku 2015. Lubomír Moravec se i ve svých 90 letech dokáže aktivně radovat z hudby a díky jeho úžasné paměti se podařilo rekonstruovat personální složení hudebního souboru krematoria až k samým kořenům.

Jiří Homola se učil na violoncello v Praze u koncertního mistra FOK Josefa Šimandla a vypracoval se na velmi spolehlivého hráče. Zpočátku se živil jako úředník a po založení orchestru při Východočeském divadle se stal jeho členem. V té době měl dost volného času a mohl hrát v krematoriu i vyučovat na LŠU. Po ukončení činnosti v krematoriu v roce 1997 se přestěhoval do Studence za dcerou, kde zemřel ve věku 81 let.

Po roce 1960 nastoupil do krematoria **Josef Hájek** z Chrudimi, absolvent kroměřížské Konzervatoře ve hře na violoncello a na pozoun. Zpočátku pouze zpíval ve sboru, ale brzy se zapojil i do hraní. Byl poměrně opatrný, a aby mohl vykonávat funkci ředitele LŠU, nechal se až příliš ovládat tehdejší vládní stranou, čehož později dosti litoval. Poslední roky života ho trápila těžká choroba.

V roce 1973 nastoupil do krematoria **Radovan Píša**, také absolvent kroměřížské Konzervatoře, kde podobně jako Josef Hájek vystudoval hru na violoncello i na pozoun. Píša se v mládí úspěšně věnoval i folkovému žánru a stál u zrodu festivalu Svojsický slunovrat. Byl nejen frontmanem skupiny Topas (později

Stopa), ale zajímavá je i jeho skladatelská činnost. Dodnes se s velkým záplem věnuje práci na ZUŠ a je velmi uznávaným pedagogem.

Luděk Kramář nastoupil do krematoria v roce 1975. Jeho hlavním zaměstnáním byla výuka matematiky a hru na violoncello studoval na LŠU u Otakara Komárka a nějaký čas i u K. P. Sádla. Byl velmi talentovaný a měl velké hráčské schopnosti. Lze jen litovat, že zemřel již ve věku 39 let.

Od roku 1985 působí na kůru absolvent Pražské Konzervatoře a člen Komorní filharmonie **Václav Šíblo**.

Poměrně krátkou dobu (1985 - 1990) chodil hrát na violoncello i absolvent AMU **Josef Krečmer**. V letech 1991 - 2003 byl koncertním mistrem Komorní filharmonie. Od roku 2004 vede umělecký soubor Barocco sempre giovane a je ředitelem hudebního festivalu Pardubické hudební jaro.

V letech 1996 až 1998 se na kůru vystřídali i studenti Konzervatoře - **Marek Vancl** a **Zdeněk Tůma**. V letech 2008 - 2015 do krematoria dojížděla hrát absolventka AMU **Helena Spudilová** (v současné době členka Komorní filharmonie Pardubice) a od roku 2013 zde hraje absolventka Konzervatoře **Vilma Bartošová** z Prosetína u Skutče, za kterou občas supluje bývalý člen Komorní filharmonie Pardubice **Jan Vondráček**. V mimořádných situacích zastává violoncello student Konzervatoře Pardubice, violista **Vladimír Krejčí**.

6.1.4 Zpěváci

Mužský sbor

Mužský sbor působil v krematoriu pravděpodobně již od roku 1926. Byl sestavený ze členů Pardubického pěveckého okteta a doplněný ze členů dalších pardubických sborů - Suk a Pernštýn. Nevíme, zda u jeho zrodu stál František Michálek, tehdejší dirigent pěveckého spolku Suk, nebo Jan Koller, zakladatel Pardubického pěveckého okteta. Jisté je, že kolem roku 1935 převzal vedení sboru krematoria (a zřejmě i celého kůru) varhaník Josef Císař. Dirigentem sboru byl většinou varhaník, který musel zároveň umět zpívat. Těžko si dnes již dokážeme představit, jak se do tak stísněného prostoru kůru poskládal mužský sbor a ještě zbylo místo na houslistu a violoncellistu. Pamětníci mi ale jistě dají za pravdu, že tam každý chodil rád, neboť tam vládla velmi přátelská atmosféra, okořeněná dnes už těžko uvěřitelnými humornými příhodami.

Dlouhou dobu si mužský sbor udržoval vysokou kvalitu. Většina členů měla totiž bohatou koncertní praxi z „domovských“ sborů a mnozí byli zároveň zkušenými sólisty v pardubické Lidové opeře. Mezi ně patřili vynikající tenoristé, jako byl

Otakar Bartoš, Karel Scheitz, Robert Hrabčík, Jan Menčík, Bohumír Bartoš nebo Miroslav Mikulecký. Z nižších hlasů v Lidové opeře sólově působil například Karel Elexhauser, František Netík, Jiří Cach nebo Miloslav Stříteský. Pozoruhodné pěvecké výkony mezi sboristy vykazovali i další členové. Vzpomeňme například na basistu Ladislava Kohoutka, Jana Lipavského, Milana Bernáška nebo Václava Weisbauera.

Ještě v 70. letech minulého století byla úroveň mužského sboru v krematoriu velmi slušná, ale již museli vypomáhat i instrumentalisté, kteří za to dostávali příplatek 5 Kčs. Kolem roku 1980 byla již většina členů pěveckého sboru v pokročilém věku, což znamenávalo celkovou uměleckou úroveň hudebního souboru. Umělecká agentura tak v roce 1986 přestala mužský sbor zprostředkovávat a sbor pak fungoval pod hlavičkou Svazu žen ve Svojsicích. V roce 1991 sbor svou činnost definitivně ukončil a od té doby funguje hudební soubor pouze ve složení varhany, housle, violoncello a sólový zpěv.

Členové mužského sboru (v letech 1923 - 1991)

tenor		bas	
Otakar Bartoš	Josef Kavalír	Ladislav Kohoutek	Jiří Cach
B. Kmoníček	Jan Menčík	Cyril Červený	Jan Lipavský
Ivan Popov	Bohumír Bartoš	Jaroslav Krupař	Jaroslav Matěcha
Václav Kropáč	Miroslav Zavadil	František Netík	Milan Bernášek
František Wilda	Jiří Křišťan	Karel Elexhauser	Václav Weisbauer
J. Snopek	Otakar Moravec	František Kubát	Vlastislav Novák
Jan Douša	Miloslav Mikulecký	Jiří Komárek	Miloslav Strítěský
Karel Scheitz	František Bittner	Vladimír Komárek	Josef Hájek
Robert Hrabčík	Josef Línek	Miloš Dlouhý	Michal Šust

Sóloví zpěváci

Do roku 1991 měli sóloví zpěváci zároveň povinnost zpívat ve sboru. A jelikož bylo ve sboru většinou více zpěváků, schopných sólového zpěvu, nebyla o ně nouze. V počátcích existence sboru mohl sólové party zpívat prakticky každý ze členů mužského sboru. Za všechny jmenujme například tenoristu **Otakara Bartoše**, který byl zároveň neúnavným organizátorem hudebního života, režisérem Lidové opery, předsedou sboru Pernštýn atd. Nebo basista **Ladislav Kohoutek**, který prý vládl tak mocným hlasem, že se při jeho zpěvu otřásala celá obřadní síň. Neméně zdatným zpěvákem byl **J. Snopek**, jehož postava, oblečení i chování bylo velmi uhlazené a mezi kolegy byl velmi uznávaný. Znamenitymi sólisty byli i další zpěváci, jako například **František Netík**, **Karel Elexhauser**, **Karel Scheitz**, **Robert Hrabčík**, **Jiří Cach** nebo **Bohumír Bartoš**.

Do roku 1985 zpíval v krematoriu sólově i **Miloslav Mikulecký**. Pracoval dlouhá léta jako ekonomický náměstek VČSKO. V mládí býval velmi dobrým tenoristou a často zpíval sólové party na koncertech Vysokoškolského uměleckého souboru pod vedením Vlastislav Nováka.

Zajímavou postavou byl **Jan Lipavský**, který se narodil v Sebranicích. Jeho otec František Lipavský (1884 - 1943) byl absolventem Varhanické školy v Brně (žák L. Janáčka) a varhaníkem v Sebranicích. Jan Lipavský po absolutoriu gymnasia v Poličce vystudoval Učitelství ústav a po roce 1955 složil ještě státní zkoušku na AMU v Praze (obor zpěv). Působil nejprve na LŠU v Chocni, po té byl ředitelem

LŠU v Chrudimi a od roku 1970 zastával funkci zástupce ředitele a později i ředitele LŠU v Pardubicích (Havlíčková). Po roce 1972 se přestěhoval z Chrudimi do Svojšic, do rodiště manželky, kde stál u zrodu festivalů Jelínkovy Svojšice a Svojšický slunovrat. Ovládal několik jazyků, hru na několik nástrojů, byl organizačně schopný a zároveň velmi činný. Jeho příjemný baryton zněl v krematoriu až do roku 1987.

Do roku 1990 zpíval v krematoriu sólově i **Otakar Moravec**. Pracoval jako soustružník a byl velmi zručný. Například jeho posuvné dveře na kůru krematoria slouží dodnes. Hudba byla jeho celoživotním koníčkem a ve zpěvu se snažil neustále zlepšovat. Ke konci života působil jako vrátný na Konzervatoři a studenti ho měli moc rádi.

Jan Menčík zpíval v krematoriu v letech 1934 - 1990 a stal se tak dosud nejdéle sloužícím hudebníkem souboru. Vystudoval Učitelství ústav a vyučoval nejprve na cikánské škole a pak na několika pardubických základních školách. Byl sólistou Lidové opery, výtečným tenoristou, pro kterého nebyl problém odzpívat například Jeníka v Prodané nevěstě. Díky dobré pěvecké technice se pěvecky uplatnil do vysokého věku.

Nejvýraznější pěveckou osobností je **Miloslav Strítěský**. Absolvent Pražské Konzervatoře a AMU u prof. Zdeňka Otavy. Jeho jméno je úzce spojeno se vznikem dnes již významných hudebních institucí s celostátním dosahem jako je založení VČSKO (dnešní Komorní filharmonie Pardubice), jehož byl prvním ředitelem (1969), založení ZUŠ Pardubice - Polabiny (1968), a konečně založení Konzervatoře Pardubice, kde působil nejprve jako zástupce ředitele a v letech 1990 - 2000 jako její ředitel. V krematoriu působil v letech 1956 - 1995 a přes dvacet let byl uměleckým vedoucím souboru. Koncertoval jako sólový zpěvák, i jako sólista různých souborů. Je držitelem plakety Bohuslava Martinů udělené Ministerstvem kultury za zásluhy o propagaci skladatelova díla a plakety Bedřicha Smetany za zásluhy o šíření české hudby. Při příležitosti životního jubilea získal uznání i od Ministerstva školství za celoživotní pedagogickou a uměleckou činnost.

První ženou, která působila v hudebním souboru krematoria, byla **Karla Bytnarová**. Bylo to v době, kdy mužský sbor ukončil činnost a bylo zapotřebí zajistit posily do sekce sólového zpěvu. Bytnarová po ukončení studia na Konzervatoři navázala kontakty v Německu, kde studovala u A. Kucharského. Je laureátkou několika soutěží a dodnes působí v Německu.

Ve stejný rok se na kůru objevila studentka Konzervatoře **Alena Medková**. Ta po absolutoriu Konzervatoře odešla studovat zpěv na VŠMU do Bratislavy. V letech 2003 – 2011 byla sólistkou Státní opery v Praze a v současné době se věnuje koncertní činnosti. Každoročně se objevuje na obrazovce České televize na předávání cen Trebbie a pomáhá manželovi Miro Smolákovi s podnikáním v Galerii Miro.

V roce 1992 začal zpívat v krematoriu další student Konzervatoře **Petr Pálka**. Byl šikovný nejen po pěvecké stránce, ale studoval i hru na lesní roh a věnoval se sbormistrovství. Uplatnil se jako sbormistr dětského sboru Severáček v Liberci. Tento sbor převzal se svoji ženou Sylvií po manželech Uherkových. Na jednom zájezdu do Řecka Petr Pálka náhle zkolaboval a zemřel ve věku pouhých 35 let.

Ve stejný rok rozšířila pěveckou řadu studentka Konzervatoře **Hana Medková**, která působila v krematoriu pět let. Po absolutoriu Konzervatoře odešla studovat VŠMU do Bratislavy. Hostovala ve Slovenském národním divadle v Bratislavě, Státní opeře Praha a Moravském divadle Olomouc. V současné době se věnuje koncertní činnosti, je vedoucí pěveckého oddělení Konzervatoře v Pardubicích a dokončuje doktorandské studium na Fakultě umění University Ostrava.

V 90. letech 20. století se na krátkou dobu na kůru vystřídaly i další studentky Konzervatoře Pardubice – **Alice Burešová** a **Lucie Smotlachová**. Od roku 2000 zde působila čtyři roky.

Jitka Geregová Příbylová z Hradce Králové. Ta v současné době vyučuje zpěv v populární hudbě na ZUŠ v Hradci Králové a věnuje se koncertní činnosti, kde s oblibou zařazuje i melodie operetní a muzikálové.

V současné době se na kůru střídají tři sólisté. Již od roku 1969 zde působí absolvent Pražské konzervatoře **Josef Línek**. Jeho hlavním zaměstnáním byla výuka zpěvu a hry na housle na ZUŠ v Havlíčkově ulici. Kromě toho se mnoho let koncertně věnoval žánru opereta a muzikál. Svou rozhodnost a šarm uplatňuje i jako sbormistr (v letech 1998 – 2005 u spojených sborů Pernštýn-Ludmila-Suk a v současné době u sboru Orfeus). Línek v krematoriu často vypomáhal i jako houslista a nejednou zachraňoval situaci jako varhaník nebo odehrál na housle cellový part.

Od roku 1996 působí v krematoriu profesorka pardubické Konzervatoře **Martina Forštová** a od roku 2014 **Zdeňka Grossová** – absolventka pardubické Konzervatoře a učitelka na ZUŠ v Pardubicích (Havlíčková).

Ve výjimečných případech vypomáhá **Marek Hergowits**.

6.2 Ředitelé kůru (v letech 1923 – 2018)

jméno	osobní data	funkce ředitele kůru
František Michálek	1895 - 1951	1923 - 1935
Josef Císař	1894 - 1983	1935 - 1950?
František Netík	1903 - 1987?	1950? - 1962
Václav Rabas	1933 - 2015	1962 - 1971
Miloslav Stříteský	1934	1971 - 1993
Václav Uhlíř	1954	1993 - dodnes

7 Repertoár souboru a jeho vývoj

Zajímavým fenoménem je invaze reprodukované hudby do obřadních síní po roce 1990, což je pro mnohé hudební soubory mnohdy likvidační. Je jisté, že tento trend nelze z různých důvodů zastavit. Hudební vkus pozůstalých se postupně přelévá do oblasti populární hudby, a i když se hudebníci snaží nabídku v tomto duchu inovovat, některé populární skladby, zejména zpívané, nelze vždy zcela přesvědčivě interpretovat a v originále vyzní lépe.

Od 60. let 20. století vybírali pozůstalí hudbu z tzv. menu, které sestavil tehdejší ředitel kůru Václav Rabas. Jednalo se o 30 programových bloků, ve kterých byly kombinovány vhodné skladby různých žánrů, přičemž na začátku a na konci obřadu vždy zazněl mužský sbor. V té době byla nejžádanější tato sestava skladeb: Largo z Novosvětské symfonie, Fibichův Poem, Ave Maria Franze Schuberta a na závěr Čechy krásné, Zasviť mi ty slunko zlaté nebo Nejsmutnější loučení.

Tento model fungoval až do roku 1991, kdy jej nahradil nový systém, ve kterém si pozůstalí hudbu sestavují více méně sami. Od té doby je v nabídce souboru cca 250 skladeb (cca 80 z klasické hudby, 80 skladeb z populární hudby, 80 lidových písní a 10 písní duchovních), přičemž postupně se vytrácí zájem o klasickou hudbu a převažují moderní „hity“ jako například Až mě andělé, Tenkrát na západě atd. Tento trend je dán zejména celkově slabší úrovní hudebního vzdělání české populace, částečně deformované pokleslým vkusem hudebních redaktorů většiny našich rozhlasových a televizních stanic. Často také zaznívá při kremaci hudba, která nemá s nebožtíkem nic společného, ale kterou „si chtějí“ objednatelé při obřadu poslechnout, aniž by domysleli, zda je to vůbec vkusné. Jinak lze jen těžko vysvětlit, proč se na pohřbu osmdesátileté babičky hraje například píseň Pohoda od skupiny Kabát, kde se mimo jiné zpívá „všude samá kráva, samej vůl...“. Do jisté míry mohou dramaturgii ovlivnit i pracovníci pohřební služby.

7.1. Zprostředkovávání hudebníků a statistika počtu kremací

Do roku 1948 muzikanty vyplácel Pohřební ústav a každý z hudebníků si chodil pro výplatu honoráře sám. V padesátých letech 20. století byl hudební soubor začleněn do kulturního zařízení PKO (Park kultury a oddechu) v Pardubicích, neboť samostatná činnost tehdy již nebyla možná. Od roku 1981 byl soubor zprostředkováván nově vzniklou agenturou Krajský podnik pro film, koncerty a estrády (KPFKE) se sídlem v Hradci Králové. V letech 1990 - 1993 zprostředkovávala hudebníky hradecká agentura Fischer, a od roku 1993 tuto činnost vykonává varhaník Václav Uhlíř.

Po roce 1990 se počet kremací rapidně snížil. Zatímco v roce 1987 jich bylo ještě přes 3 000, v roce 1991 klesl jejich počet cca na 2 200 a v roce 1997 už jen na necelých 1 200. Z důvodu poklesu počtu kremací se také od roku 1992 místo půlhodinových intervalů zavedl model třičtvrtěhodinový. Od roku 2010 se pokles kremací ve velké obřadní síni zastavil a dodnes se pohybuje kolem 1 000 kremací za rok.

Po roce 1990 se také počet kremací v Pardubicích postupně rozměňoval zřizováním okolních obřadních síní, zejména v Chrudimi a Přelouči, a částečně i nabídkou soukromých rozlučkových místností (například Pieta Trejbal).

Po roce 2010 se také nemalá část rozloučení přesunula do nově zřízené malé obřadní síně, kde se však živá hudba uplatňuje jen zcela výjimečně.

Největší úbytek počtu kremací jde však na vrub tendence vytěsňování pohřbů ze společenského života. Statistiky hovoří o tom, že téměř 50% rozloučení probíhá buď bez obřadu, nebo jen doma v rodinném kruhu. Dokládá to ostatně i skutečnost, že počet zemřelých v Pardubicích neustále roste, ale počet veřejných rozloučení nikoliv. Například v roce 2015 se počet zemřelých v Pardubicích blížil rekordní hranici 5 500. Při tom počet klasických pohřbů z kostela do země je celkem zanedbatelný.

7.2. Reprodukovaná hudba a její vliv na kvalitu obřadu

Hudba provází člověka již od narození - osobitá interpretace živé hudby je však nenahraditelná. Invaze reprodukováné hudby do našeho života může způsobit omezování osobní iniciativity, hudební tvůrčí činnosti a aktivního sebeuplatnění. Hudba se pěstovala vždy pro vlastní radost a potěšení, ale vznik a rozvoj médií způsobily to, že se lidé stali pouhými hudebními konzumenty. Hudebnímu posluchači se tak bez námahy nabízejí hudební díla a interpretační výkony. Do našeho každodenního života tak proniká už hotová hudba často pochybné kvality, která způsobuje problémy v oblasti hudebního vnímání. Hudba se tak stává zvukovým doprovodem při práci a při učení. Reprodukovaná hudba zní v domácnostech, pracuje se při ní a hovoří. Hudba je dnes všudypřítomná.

Množství hudby vyvolává často omezování soustředěnosti a postupně tak může dojít k deformaci hudebního vnímání. Posluchač přestává pronikat do struktury hudebně výrazových prostředků, čímž se omezuje možnost přenosu hudební informace a účasti psychiky na hudební percepci.

V poslechově frekventovaných časech vysílá rozhlas i televize převážně populární hudbu. V televizi bývá hudba často používána jako výplň při mluveném slovu

a televizní reklamě. Tím se funkce hudby snižuje pouze na zvukový doprovod k vizuálnímu vnímání. Po umělecké stránce nelze odsoudit celou oblast populární hudby. I zde najdeme skladby, které splňují určité požadavky, které jsou na ni kladeny. Mnozí skladatelé se však mnohdy zaměřují pouze na vnější efekt. To pak vysvětluje značnou oblibu různých hitparád a hudebních kanálů, mezi které patří například MTV, Óčko, Šlágr.

Za domácí muzicírování se dnes považuje reprodukování písní, které zpívají jejich oblíbení zpěváci. Mnohdy lidé tyto písně hrají na kytaru a další hudební nástroje. Zvýšenou pozorností k pop music ze sdělovacích prostředků pak vznikají poslechové stereotypy, které brání estetickému prožitku umělecké hudby.

7.3. Vhodný způsob nabízení hudby ke smutečnímu obřadu

Hudba při smutečním obřadu je pro estetické vnímání velmi důležitým aspektem, neboť drží stěžeň celého pohřbu. Lidé jsou z úmrtí blízkého často v psychickém rozpoložení a je zejména na pracovnících pohřebních služeb, aby jim byli schopni dobře poradit. Pozůstalí si mnohdy nevědí rady a chtějí, aby jim právě zaměstnanci pohřební služby pomohli při výběru vhodné hudby. V dnešní době je však obecně tak velká invaze reprodukované hudby, že lidi častokrát ani nenapadne, že by nebožtík raději slyšel živou produkci. Je důležité na tento fenomén dnešní doby neustále a neúnavně poukazovat. Ve větších městech a zvláště v krajských metropolích by toto mělo být normou a samozřejmostí.

Reprodukováná hudba může být v některých případech i vhodnou volbou. Zejména pokud pozůstalá rodina ví, že měl nebožtík za života rád například Con Te Partiro s hlasem A. Bocceliho, nebo Až mě Andělé v podání Michala Tučného. Reprodukováná hudba může fungovat i v kombinaci s živou, pokud je vše dramaturgicky citlivě vybráno.

Kromě autentického zážitku je u živé hudební produkce výhodou, že může splnit často spontánní a neočekávaná přání pozůstalých. U živé hudby při obřadu je velmi důležité její profesionální provedení. I méně hudebně vzdělaní lidé dokáží rozpoznat nedokonalosti a šířit o tom negativní reference. Nejdůležitější je vždy kvalita. Výkon hudebníků by měl být vždy stoprocentní a na nejvyšší možné úrovni. Dobré ohlasy ze strany pozůstalých, podpora města v kombinaci s vhodným nabízením skladeb ze strany pohřební služby jsou třeba k udržení tak mimořádné tradice, jako je v pardubickém krematoriu.

8 Závěr

V uměleckém kolektivu krematoria jsem začal působit ještě jako posluchač Konzervatoře Pardubice ve třídě profesora Jiřího Kuchvála a byla mi tak dána možnost získat v krematoriu cenné hráčské zkušenosti.

Po mém zkoumání a komunikaci s pracovníky ostatních smutečních síní jsem zjistil, že krematorium Pardubice je jedno z posledních, kde se provozuje živá hudba. Díky stálému kolektivu hudebníků v čele s Václavem Uhlířem se toto místo posledního odpočinku stává státní a možná i evropskou raritou. Prostory, kde Juraj Herz točil film *Spalovač mrtvol* by mohlo jít vzorem ostatním síním, kde živá hudba již zanikla.

V úvodních statích jsem popsal zvyk pohřbívání a jeho tradice v různých kulturách a náboženstvích. V kapitole krematoria v Čechách musím velmi ocenit ochotu pracovníků ostatních obřadních síní, kteří mi sdělili současnou a mnohdy i historickou hudební situaci. Hlavním cílem této práce bylo zachytit vývoj uměleckého kolektivu krematoria Pardubice.

Nejcennějším faktem je pro mě zachycení téměř sto let existence souboru. Společně s konzultanty se nám podařilo zmapovat všechny hudebníky, kteří v krematoriu působili, ač jen krátce. V souboru se celkem vystřídalo osmdesát čtyři hudebníků. Patnáct varhaníků, čtrnáct houslistů, dvanáct violoncellistů, patnáct sólových zpěváků a šestatřicet členů sboru. U některých jednotlivců se mi letopočty jejich narození, úmrtí a působení v kolektivu nezdařilo vypátrat. Tyto chybějící informace by mohly být předmětem dalšího bádání.

Rád bych, aby práce sloužila kromě studijního materiálu také budoucím generacím uměleckého kolektivu krematoria Pardubice a všem příznivcům této mimořádné tradice.

Seznam použité literatury a zdrojů

- HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-834-9.
- MACEK, Petr, KALINA Petr, KOSTRHUNOVÁ Simona. *Český hudební slovník osob a institucí 2012*. Praha: Koniasch Latin Press, 2012. Musicologica.cz. ISBN 978-80-87773-01-7
- BARTOŠ, Otakar, MICHÁLEK František. *100 let mužského pěveckého sboru Pernštýn*. Pardubice, 1961.
- FRYČ, Jaroslav, A. *Pardubští muzikanti*. Pardubice, 1941.
- *Almanach 80 let krematoria v Pardubicích*, AAG, s.r.o., 2003
- LAUTNER, Jaroslav. *Čtyřicet let základní hudební školy v Pardubicích*. Pardubice: MNV Pardubice, 1959.
- [Online: cit. 2018-2-16] http://www.smp-pce.cz/114/Historie_vzniku/
- [Online: cit. 2018-2-16] <https://www.krematorium-berlin.de/&prev=search>
- [Online: cit. 2018-2-16] <http://www.krematorium-hamburg.de/raeume/ohlsdorf/&prev=search>
- [Online: cit. 2018-2-16] <http://www.krematorium-hamburg.de/raeume/oejendorf/&prev=search>
- [Online: cit. 2018-2-16] https://en.wikipedia.org/wiki/Golders_Green_Crematorium&prev=search
- [Online: cit. 2018-2-16] <https://zpravy.tiscali.cz/zlodeji-se-vloupali-do-krematoria-ci-popel-si-vyhledli-222258>
- [Online: cit. 2018-2-16] <http://storage.lib.uchicago.edu/pres/2014/pres2014-0335-016-02.pdf>
- [Online: cit. 2018-2-16] <https://www.archiweb.cz/b/krematorium-v-pardubicich>
- [Online: cit. 2018-2-16] <http://www.kppardubicka.cz/cs/menu/zprava/619-spojene-pardubicke-sbory-bernstyn>
- [Online: cit.2018-2-16] http://parpedie.cz/cti-zaznam.php?id=Pardubicke_pevecke_akteto

- [Online: cit.2018-2-16] <http://www.ztis.cz/rubrika/nabozenstvi/clanek/jeste-pred-ohlasenim-smrti-leonard-cohen-mel-tradicni-zidovsky-pohreb-v-miste-svych-predk>

Přílohy:

- kresba z roku 1936

Text pod kresbou: Ač obraz ten jásavým se býti zdá podle duhy i slunce jasně zářícího, musíme z klamu čtenáře „Marcipánu“ vyvésti, neboť mužové zde předvedení chorály pohřební jen pěj hlasy tak jímavými, že oko nižádné nezůstane při smutečních aktech sucho. Ten první z kraje na levo B. Kmoníček jesti, druhý známý obchodník Popov, třetí profesor hudby cellové Fr. Wilda jest, čtvrtý Ota Bartoš, pátý pěvec hlasu hlubokého, často cestu hledající, Láďa Kohoutek sluje, šestý sám dirigent Josef Císař připravený se nám jeví, za ním sedmý, učitelský pomocník Cyril Červený s kravatou vlající, po bok svému dirigentu se stavící jesti. Poslední tři pěvci: stavitel J. Krupař, J. Snopek a mladistvý Menšík

- Martinovo kvarteto na karikatuře B. Lonka z roku 1941, Josef Martin (I. housle), Antonín Loukota (II. Housle), Jaroslav Vlkanova (vcello), Karel Macák (viola)

- Pardubické pěvecké okteto (založeno v roce 1924) na karikatuře B. Lonka z roku 1941, zleva B. Ihl, L. Kohoutek, F. Votke, F. Netík, J. Krupař, J. Koller, V. Černý, V. Balcar, J. Borovec, I. Popov

- Václav Uhlíř

- Jiří Kuchválek

- Lubomír Moravec

- Václav Rabas

- Josef Císař

- František Netík

- Jiří Rópek

- Jaroslav Lautner

- Aktuální programové bloky: pravidla doprovodů obřadů v pardubickém krematoriu (2018)

Sestavování hudebních programů při smutečních obřadech

Obsazení : varhany
housle
violoncello (viola)
zpěv

- Během obřadu je hráno zpravidla 5 - 6 skladeb.
- S ohledem na podíl mluveného slova může vedoucí uměleckého souboru program doplnit další skladbou nebo zkrátit, aby byl dodržen časový rámec obřadu.
- Tento seznam obsahuje nejžádanější skladby.
- Přeje-li si objednavatel zahrát skladbu, která zde není zařazena, uveďte své přání při sjednávání obřadu. Nedodá-li vlastní notový materiál, bude vyhověno podle archivních a interpretačních možností.
- Pod titulem rozsáhlých skladeb (symfonie a pod.) se rozumí uvedení hlavních a nejznámějších částí.
- skladby označené (z) mohou být zpívané
- Konečný program obřadu stanoví vedoucí hudebního souboru ve spolupráci s obřadníkem podle přání objednavatele.

Klasická hudba

- 1 Ach, poprvé dnes působíš mi žal (z)
- 2 Adagio (Albinoni)
- 3 Adagio g moll (Händel)
- 4 Adagio z klavírního tria a moll
- 5 Adagio z Patetické sonáty
- 6 Adagio z vcellového koncertu h moll
- 7 Air
- 8 Allegretto ze 7. symfonie
- 9 Andante cantabile
- 10 Andante z 5. symfonie
- 11 Andante z Epizod
- 12 Andante z houslové sonáty G sur
- 13 Anděl lásky (z)
- 14 Arie z opery Rusalka
- 15 Arioso
- 16 Asina smrt (Peer Gynt)
- 17 Až přejde den (z)
- 18 Ave Maria (Schubert) (z)
- 19 Ave Maria (Gounod)
- 20 Ave verum corpus (z)
- 21 Biblické písně - výběr (z)
- 22 Canzonetta
- 23 Cestou k domovu (z)
- 24 Elegie (Massenet)
- 25 Fragment z Nedokončené symfonie
- 26 Grave (Benda)
- 27 Humoreska
- 28 Chanson triste
- 29 Chorálová předehra
- 30 Jarní píseň
- 31 Když dva se loučí v pláči (z)
- 32 Když jsme se loučili (z)
- 33 Když mne stará matka (z)
- 34 Když Zdeněk můj
- 35 Kéz duch můj sám
- 36 Labuť
- 37 Labutí jezero
- 38 Largo (Xerxes)
- 39 Largo z Novosvětské symfonie (z)
- 40 Lento (Chopin)
- 41 Lístek odvanutý
- 42 Má dívenka (z)
- 43 Meditace (Thais)
- 44 Můj mír jsi ty (z)
- 45 Melancholická serenáda
- 46 My cizinou jsme bloudili (z)
- 47 Nabucco
- 48 Píseň beze slov
- 49 Píseň lásky
- 50 Píseň o večernici
- 51 Podzimní píseň
- 52 Poem
- 53 Polonéza
- 54 Poslední růže (Marta)
- 55 Preludium A dur
- 56 Prolog (Radúz a Mahulena)
- 57 Requiem (Verdi)
- 58 Romance
- 59 Requiem (Mozart)
- 60 Sen lásky
- 61 Serenáda Es dur
- 62 Siciliana
- 63 Smuteční hudba (Radúz a Mahulena)
- 64 Smuteční pochod (Chopin)
- 65 Stabat Mater
- 66 Ukolébavka (Mozart) (z)
- 67 Ukolébavka (Brahms)
- 68 Ukolébavka (Godard)
- 69 Ukolébavka (Smetana)
- 70 V podvečer
- 71 Valse triste
- 72 Věrné milování (Prodaná nevěsta)
- 73 Večer (z)
- 74 Večerní písně - výběr (z)
- 75 Vy oči dávno zavřené (z)
- 76 Vzpomínka
- 77 Z nálad, dojmů a vzpomínek
- 78 Zastaveníčko
- 79 Snění

Populární hudba

101 Alžbětínská serenáda	138 Valčík na rozloučenou (z)
102 Anabella	139 Večerka
103 Bábicín maršovský valčík	140 Summertime
104 Barcarolla (Hofmannovy povídky)	141 Somewhere
105 Básník a sedlák	142 Maria (West Side Story)
106 Intermezzo sinfonico	143 Yesterday
107 La Paloma	144 Michele
108 Lásko moje milá	145 Hey Jude
109 Melodie (Rubinstein)	146 Pie Jesu (Requiem)
110 Modravé dálky	147 I Don't Know How (J. Christ Superstar)
111 Moje srdce housle jsou	148 Memory (Cats)
112 Čím víc tě mám rád	149 Lowe Me Tender
113 Světla ramp (hudba z filmu)	150 Tears in Heaven
114 Plaisir d' amour	151 Wind of Change
115 Ritorna	152 Kveté růže
116 Serenáda (Toselli)	153 Země odkud přicházím (z)
117 Tys láska má (z)	154 Vyznání v růžích
118 Můj rodný kraj (z)	155 Time to Say Goodbye (Con te partiro)
119 Serenáta amorosa	156 Tajuplný ostrov (hudba z filmu)
120 Vzpomínka na Zbiroh	157 Vinnetou (hudba z filmu)
121 Což neřekl ti zrak můj tisíckrát (z)	158 Tenkrát na západě (hudba z filmu)
122 Když jsem kytici vázala	159 V pravé poledne (hudba z filmu)
123 Po starých zámeckých schodech	160 Titanic (hudba z filmu)
124 Ta naše písnička česká (z)	161 Děvčátko z kolonie (z)
125 Vltavo, Vltavo	162 Bláznova ukolébavka - Ovečka (z)
126 Cikánka	163 Holubí dům (z)
127 Za tichých nocí (z)	164 Otázky (Olympic) (z)
128 Indiánská píseň lásky	165 Závidím (z)
129 Nikdo v celém světě	166 Dvě malá křídla
130 Carevič	167 Kdepak ty ptáčku hnízdo máš
131 Viljo, ó Viljo	168 Řekni, kde ty kytky jsou (z)
132 Love Story	169 Lásko (Rottrová)
133 Tennessee Waltz	170 Jsi můj pán (Dracula)
134 Blowin' in the Wind (Míle)	171 Most přes minulost
135 Až na vrcholky hor (z)	172 Dívám se dívám
136 Montgomery (Jižní eskadrona)	173 Tam u nebeských bran (z)
137 Vlajka vzhůru letí	174 Až mě andělé (z)
	175 Bílá orchidej

Písňe lidové a zlidovělé

- 201 Ach, není tu, není (z)
202 Ach synku, synku (z)
203 Akáty bílé
204 Andulko šafářová
205 Až bílé konvalinky vzkvetou
206 Až se jednou potkáme
207 Až rozkvetou lípy
208 Až ztichnou bílé skály
209 Boleráz, boleráz
210 Byla noc krásná, májová
211 Čechy krásné (z)
212 Černé oči, jděte spát
213 Černé oči, proč pláčete
214 Červená růžičko
215 Daleko, daleko
216 Dívenko má
217 Do lesíčka na čekanou
218 Dobrú noc, má milá (z)
219 Ej lásko, lásko (z)
220 Ej padá, padá
221 Ej, přeletěl ptáček (polská)
222 Hájku, háječku
223 Horo, horo, vysoká jsi
224 Hospůdko, hospůdko má
225 Hřbitove, hřbitove
226 Chaloupky pod horami
227 Jakpak je dnes u nás doma
228 Já jsem malý mysliveček
229 Já už to políčko nedoorám
230 Jde potok lučinou
231 Jiřiny
232 Již opět z věže zaznívá (z)
233 Kdepak je to moje zlaté mládí
234 Když jsem já šel tou Putimskou branou
235 Koupím já si koně vraný
236 Lásko, bože, lásko (z)
237 Lešetínský kovář
238 Loučení, loučení
239 Loučím se s vámi, kamarádi (z)
240 Malý hošík černovlasý
241 Maminko, mámo (z)
242 Mně darovalo děvčátko (z)
243 Modrý sarafán (ruská)
244 Morava, krásná zem (z)
245 Moravo, Moravo (z)
246 Můj otec rybářem byl
247 My pluli dál a dál
248 Na Šumavě je dolina
249 Náchodský zámeček
250 Nejsmutnější loučení je s mámou (z)
251 Nikdy se nevrátí pohádka mládí (z)
252 Ó řebíčku zahradnický (z)
253 Ó, Velvary, ó Velvary
254 Pod našima okny
255 Pod tím našim okénečkem
256 Pod tou naší starou lípou
257 Povstaňte kamarádi
258 Rodné brázdy (z)
259 Rožnovské hodiny (z)
260 Santa Lucia (italská)
261 Sivá holubičko, kdes byla
262 Spadl lístek z javora
263 Stavěli tesari
264 Sulika (ruská)
265 Talinský rybník
266 Tam v krásné Šumavě
267 Tatičku starý náš
268 Teče voda, teče (z)
269 Ten chlumecký zámek
270 Tvé vlasy kvetou, maminko
271 U panského dvora
272 U Zborova, na vršíčku
273 Už mně koně vyvádějí
274 Večerní zvon (z)
275 Vesničko má pod Šumavou
276 Voděnka studená
277 Zahučaly hory (z)
278 Zasvit' mi ty slunko zlaté (z)
279 Zelení hájové (z)
280 Zvonky bílé (ruská)

Duchovní písňe

- 300 F. Schubert - Ave Maria (z)
301 A. Dvořák - Biblické písňe (z)
302 Blíž k Tobě, Bože můj (z)
303 Hluboká řeko - černošský spirituál (z)
304 K nebesům dnes zalet' písni (z)
305 B. Smetana - Matičko Boží, obětuj (z)
306 Ó, ujmi ruku moji (z)
307 Pojď k Spasiteli (z)
308 Slož, co srdce tísní (z)
309 Tisíckrát pozdravujem Tebe (z)

A

Vážná hudba

1. A. Dvořák - Largo
2. Z. Fibich - Poem
3. F. Schubert - Ave Maria
projev řečníka
4. R. Schumann - Snění
5. G. Verdi - Nabucco

B

Vážná hudba

1. L. van Beethoven - Adagio
2. F. Mendelssohn - Když dva se loučí
3. G. F. Händel - Largo (Xerxes)
projev řečníka
4. E. Grieg - Cestou k domovu
5. J. S. Bach - Arioso

C

Lidová hudba

1. La Paloma
2. V. Vačkář - Vzpomínka na Zbiroh
3. Zasviť mi ty slunko zlaté
projev řečníka
4. Zahučaly hory
5. K. Hašler - Ta naše písnička česká
6. Čechy krásné

D

Lidová hudba

1. Kdepak je to moje zlaté mládí
2. K. Hašler - Vltavo, Vltavo
3. R. Blahník - Můj rodný kraj
projev řečníka
4. Nikdy se nevrátí pohádka mládí
5. Zelení hájové
6. Valčík na rozloučenou

E

Obřad s knězem

1. Ch. Gounod - Ave Maria
2. W. A. Mozart - Ave verum corpus
3. A. Dvořák - Hospodin je můj pastýř
projev řečníka
4. Blíž k Tobě, Bože můj
5. G. Verdi - Requiem

F

Rozloučení s maminkou

1. A. Dvořák - Stabat Mater
2. A. Dvořák - Když mne stará matka
3. Maminko, mámo, šel bych rád
projev řečníka
4. F. Chopin - Preludium A dur
5. F. Liszt - Sen lásky
6. Nejsmutnější loučení je s mámou

G

Rozloučení s mladým člověkem

1. P. Mascagni - Intermezzo sinfonico
2. L. Bernstein - Maria
3. G. Bécaud - Země odkud přicházím
projev řečníka
4. Tajuplný ostrov
5. The Beatles - Yesterday
6. J. Grossmann - Závidím

H

Rozloučení s dítětem

1. J. Brahms - Ukolébavka
2. B. Godard - Ukolébavka
3. W. A. Mozart - Princí můj maličký
projev řečníka
4. G. Braga - Andělská serenáda
5. C. Becce - Reznice
6. B. Smetana - Ukolébavky (Hubička)

CH

Česká klasická hudba

1. J. Suk - Serenáda Es dur
2. J. Benda - Grave
3. A. Dvořák - Hospodin je můj pastýř
projev řečníka
4. B. Smetana - Vzpomínka
5. A. Dvořák - Largo

I

Světová klasická hudba

1. G. F. Händel - Adagio g moll
2. J. S. Bach - Air
3. F. Schubert - Ave Maria
projev řečníka
4. C. Saint-Saens - Labuť
5. F. Chopin - Smuteční hudba

J

Romantické melodie

1. Ch. Gounod - Ave Maria
2. J. Martini - Plaisir d'amour
3. C. Franck - Panis angelicus
projev řečníka
4. R. Binge - Alžbětinská serenáda
5. A. Bocelli - Con te partiro

K

Česká populární hudba

1. Olympic - Otázky
2. L. Bílá - Most přes minulost
3. J. Schelinger - Holubí dům
projev řečníka
4. P. Hapka - Dívám se dívám
5. P. Spálený - Až mě andělé

L

Světová populární hudba

1. L. Brenstein - Somewhere
2. A. Lloyd Weber - Memory
3. E. Clapton - Tears in Heaven
projev řečníka
4. E. Presley - Lowe Me Tender
5. The Beatles - Yesterday

M

Muzikálové melodie

1. L. Bernstein - Maria (West Side Story)
2. F. Lai - Love Story
3. A. Lloyd Weber - I Don't Know How
projev řečníka
4. K. Svoboda - Jsi můj pán (Dracula)
5. A. Lloyd Weber - Memory (Cats)

N

Filmové melodie

1. Světla ramp (Eternally)
2. Titanic
3. Tři oříšky pro Popelku (Kdepak ty ptáčku)
projev řečníka
4. Tajuplný ostrov
5. Tenkrát na západě

O

Folk a country

1. Až ztichnou bílé skály
2. V. Martinová - Až na vrcholky hor
3. M. Tučný - Tam u nebeských bran
projev řečníka
4. B. Dylan - Blowin' in the Wind (Míle)
5. Valčík na rozloučenou